

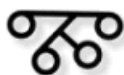
SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ZAPADNOSLAVENSKE JEZIKE I KNJIŽEVNOSTI

DIPLOMSKI STUDIJ ČEŠKOG JEZIKA I KNJIŽEVNOSTI
SMJER: PREVODITELJSKO-KULTUROLOŠKI

Tea Tušek

Prijevod jedne pripovijetke Karela Čapeka i translatološka analiza

Diplomski rad

Mentorica:
prof. dr. sc. Dubravka Sesar

2015.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. O zbirci <i>Boží muka</i>	2
2.1 Čapekov stil	2
3. O književnom prevođenju	3
4. Prijevod pripovijetke <i>Hora</i>	5
5. Pripovijetka <i>Hora</i> Karela Čapeka (original)	22
6. Translatološka analiza	30
6.1 Prijevod književnoga naslova	30
6.2 Pohrvaćivanje prijevoda.....	31
6.3 Citati i intertekstualnost	34
6.4 Priširivanje i sužavanje značenja	35
6.5 Prijevod frazema	37
6.6 Čuvanje autorova stila.....	38
6.7 Vjernost prijevoda.....	39
7. Zaključak	40
8. Literatura	41
9. Sažetak.....	43

Uvod

Književno je prevođenje dugotrajan i zahtjevan proces. Ne postoji samo jedan način na koji bi se moralo prevoditi, niti je neki prijevod određenog djela jedini mogući. Imajući na umu sve probleme i zahtjeve književnog prijevoda, odlučili smo se okušati u prevođenju jednog od najznačajnijih čeških autora i analizirati probleme s kojima smo se susreli. Prvi korak pri prevođenju jest izbor djela koje prevodimo. Tako je za ovaj rad izabrana pripovijetka *Hora* iz prve samostalne zbirke pripovijedaka Karela Čapeka *Boží muka*. S obzirom na to da je ta zbirka prvo Čapekovo samostalno prozno djelo, ona ima važnu ulogu u njegovu opusu. To je početak razvoja Karela Čapeka kao autora i uvod u njegove zamisli i stil koje će razvijati u daljnjem radu. Za prijevod je izabrana upravo pripovijetka *Hora* jer su u njoj vidljive sve karakteristike Čapekova rada u to vrijeme te su u njoj izloženi svi motivi i ideje kojima se autor tada vodio.

Budući da je za samo prevođenje nekog djela potrebno to djelo potpuno razumjeti, u prvim poglavljima ovoga rada sažeto ćemo izložiti najbitnija obilježja Čapekovih pripovijedaka iz njegove prve zbirke te ćemo ukratko analizirati važne značajke njegova stila što će nam biti od pomoći pri samom stvaranju prijevoda.

Također će biti riječi o samom procesu prevođenja, o zadacima s kojima se susreće prevoditelj i mogućnostima za rješavanje tih zadataka. Neke od prevoditeljskih problema obradit ćemo u analizi našega prijevoda. Izložiti ćemo najsloženije probleme na koje smo naišli i pokušati objasniti kako smo došli do rješenja i zašto ih smatramo odgovarajućima u prijevodu.

1. O zbirci *Boží muka*

Zbirka pripovijedaka *Boží muka* iz 1917. godine prvo je samostalno prozno djelo Karela Čapeka. Pripovijetkama iz te zbirke Čapek je odustao od tradicije fabulativne proze, u većini pripovijedaka oslabljena je epska napetost i nedostaje poanta. Zaplet je potisnut i naglasak je stavljen na filozofska i etička razmišljanja – na autorovu egzistencijalnu nesigurnost, erudiciju u području filozofije i iskustvo rata i gubljenja ljudskosti (Mravcová 1999: 164). Osim oslabljenog zapleta, oslabljena je i individualnost likova, koji postaju samo nositelji osnovnih stanja kao što su tjeskoba, čežnja, nada i ljubav. Čapekova je proza prožeta lirizmom, karakterizira ju misaonost, njome upravlja beskonačnost i očekuje se spasenje, gleda se u metafizičke i mistične daljine (Mravcová 1999: 165). Kako je Čapek bio zainteresiran za neshvatljive i tajanstvene strane života, nalazimo u njegovim pripovijetkama i vjerske motive (i sam je naziv zbirke jedan od njih) koji ovdje imaju ulogu pjesničkog uopćenja ljudske potrebe za vjerom u dobro i idejom iskupljenja (Mravcová 1999: 179).

Hora, kao i ostale pripovijetke u zbirci, pripovijetka je sa zagonetkom, koja kod Čapeka služi samo za zaokret prema unutarnjim i metafizičkim pitanjima i traženju životne istine. Zagonetkama ukazuje na djelovanje iracionalnosti u ljudskom životu, zagonetke potiču na traženje i propitivanje duhovne strane što vodi ka shvaćanju samoga sebe (Mravcová 1999: 168). U ovoj je pripovijetki zagonetka konvencionalna, detektivski zaplet traženja ubojice priču pokreće, no ne dolazi se do rješenja – ne otkriva se ni tko je ubojica, ni žrtva, ni motiv samoga ubojstva. Bezimene smrti i potraga za ubojicom, koja podsjeća na vojničku akciju, uvode u ovu priču i ratne motive. Čitava je priča prožeta nekakvom tjeskobom i tamom, očajem i nemoći, no i suosjećanjem s ubojicom koji je na kraju samo čovjek što proživljava iste osjećaje i stanja kao i svi drugi.

1.1 Čapekov stil

Jedna od najbitnijih karakteristika Čapekova stila u zbirci *Boží muka* njegova je liričnost i okrenutost refleksiji. U njegovu djelu izrazito značenje imaju melodičnost i intonacija i to ne samo sa zvukovne, već i značenjske strane (Mukařovský 1939). Prema Mukařovskom važnost intonacije kod Karela Čapeka vidimo i u grafičkoj strani njegovih tekstova i postupcima s interpunkcijom, koji se razlikuju od ustaljenih konvencija – Čapek često koristi točku-zarez, koja je intonacijski manje radikalna od točke, i crticu, koja označava značenjsku neodređenost na kraju rečenice ili nagli obrat misli ili ima intonacijsku vrijednost.

Osim interpunkcije Čapek koristi još dvije metode iskorištavanja intonacije: ponavljanje i kontrast (Mukařovský 1939). Ponavljaju se različite riječi, gramatički oblici ili cijele intonacijske strukture na različitim mjestima u jednoj priči te nemaju samo intonacijsku ulogu – Čapek ih koristi kao kompozicijska sredstva. Tako se u pripovijetci *Hora* na početku i na kraju nalazi slika leša čije je lice uronjeno u blato, čime je zaokružena radnja pripovijetke. Također nalazimo primjer kada se u jednoj sceni lik ubojice obraća Bogu riječima *dej mi uniknout*, a u idućoj narednik koristi isti izraz – time Čapek ističe sličnost svih ljudi i njihovih osjećaja i tegoba.

Osim Mukařovskog o Čapekovu stilu govori i Malevič (1971). Čapekov stil u zbirci *Boží muka* on vidi kao dvije različite linije koje između ostalog utječu na sintaksu i semantiku. Na jednoj je strani pojednostavljenje i neutralizacija stila, oslobađanje riječi od metaforičnosti i konkretizacija njihova značenja. Na drugoj je strani jačanje podteksta te simboličnosti i višeznačnosti riječi i prenošenje na apstraktniju razinu. Dovoljna je jedna riječ, najčešće trop, i autor jednoznačnim i konkretnim rečenicama dodaje simbolično značenje. Jedan od takvih primjera je rečenica *Mlčky stoupali opět drsnou cestou, příznačně bledou pod potmělým lesem; zdála se neskutečná a předbíhala jejich kroky matně jako tušení. Sve te metode Čapek koristi kako bi svoje apstraktne i filozofske ideje isprepleo sa stvarnošću te je time udario temelj svomu daljnjemu razvoju (Malevič 1971: 425).*

2. O književnom prevođenju

Prevođenje književnog teksta nije jednostavan proces budući da nije tako lako dati definiciju prevođenja. Prema Jiřiju Levom:

Cílem překladatelovy práce je zachovat, vystihnout, sdělit původní dílo, nikoliv vytvřít dílo nové, které nemělo přechůdce; cíl překladu je reprodukcí. Pracovním postupem tohoto umění je náhrada jednoho jazykového materiálu jiným, a tudíž samostatné vytvoření všech uměleckých prostředků vycházejících z jazyka; v jazykové oblasti, v níž se odehrává, je tedy původně tvůrčí. Překlad jako dílo je umělecká reprodukce, překlad jako proces je původní tvoření, překlad jako umělecký druh je pomezí případ na rozhraní mezi uměním reprodukcí a původně tvůrčí (1998: 85).

Iz ove je definicije vidljivo da su prevoditeljevi zadaci mnogobrojni i komplicirani. Nije dovoljno samo u drugom jezičnom materijalu izraziti ono što je rečeno u izvornom

tekstu, nužno je zadržati estetsku komponentu originala. Po tome je prevođenje slično originalnom stvaranju, jer je za prenošenje umjetničkoga djela u neki drugi jezik potrebna kreativnost. Osim kreativnosti i dobrog znanja ne samo jezika originala, već i jezika na koji se prevodi, potrebno je biti dobar čitatelj. Jiří Levý (1998: 42) ističe da nije bitno sačuvati djelo samo po sebi, već pojedinosti podrediti cjelini i time sačuvati vrijednosti koje djelo ima za primatelja. O tome govori i Umberto Eco (2006: 10) kada primjećuje da se u prijevodu nikada ne kaže ista stvar, nego se kaže otprilike isto. On također smatra da je kod prevođenja najbitniji učinak koji se stvara kod čitatelja:

Prevoditi, dakle, znači razumjeti unutarnji sustav nekog jezika i strukturu nekog teksta danog u tom jeziku, i stvoriti dvojnika tekstualnog sustava koji, s izvjesnom diskrecijom, može kod čitatelja proizvesti slične učinke, i na semantičkom i sintaktičkom, i na stilističkom, metričkom i fonosimboličkom planu, a isto tako i emotivne učinke kojima je težio izvorni tekst (2006: 16).

Kako bi se neko djelo uopće moglo prevesti potrebno je dobro razumjeti izvorno djelo, što je za Jiříja Levog (1998) prvi od tri koraka u prevoditeljskom procesu. Potrebno je shvatiti koje su estetske ideje djela i pozadinska raspoloženja te preko toga razumjeti umjetničke cjeline i činjenice izražene u tekstu kao što su likovi i njihovi odnosi i, najbitnije, idejnu namjeru autora. Nužno je shvatiti narav i ugođaj teksta kako bi se djelo moglo interpretirati, objektivno vrednovati i kako bi u prijevodu bio što manje vidljivo prevoditeljevo posredovanje. Posljednji je korak prevoditeljskog procesa prestilizacija izvornoga teksta. Ovdje je prevoditeljev zadatak naći najbolja stilska i jezična rješenja kako bi prenio svijet izvornoga teksta u svoj prijevod gubeći što manje vrijednosti originala i intervenirajući što manje.

4. Prijevod pripovijetke *Hora*

Gora

Dijete koje se na dnu staroga kamenoloma igralo u lokvama poslije jučerašnjeg pljuska i gradilo brane na potočićima, našlo je pod liticom leš muškarca s razbijenom glavom. Premda nije poznavalo smrt, osjetilo je zebnju i požurilo je sakriti se u mamino krilo. Sada već u naručju drži mačku i ne zna zašto je tata ostavio posao i istrčao van. Mačka je bolja nego lokve.

Ako bi netko stajao gore iznad kamenoloma, vidio bi cijelo selo kao na dlanu; vidio bi dijete što vičući i plačući bježi doma; vidio bi kako sitni muški lik istrčava i hita kroz selo srdito žureći poput zaposlena mrava. I odjednom vrvi puno figura, koje mašu rukama i trče bez reda u jednom smjeru dolje u kamenolom. Ako bi netko stajao gore, nasmijao bi se toj užurbanoj jurnjavi po prečacima.

Ali ako bi stajao dolje u gomili, sledio bi se od užasa i pobožnosti, i dižući oči s mrtvoga muškarca mjerio bi strašnu visinu stijene gore sve do vrha, gdje iza niske ograde prolazi put i oblačno se nebo vuče kao da puzi; stajao bi tih s ostalima, čudnovato sputan i oklijevajući da ode. – U tom je trenutku Slavík prolazio pored kamenoloma; osjećao se sam između neba i zemlje, između obronaka i kuća, gdje je trebao provesti kišno vrijeme. „Gospodine,“ zvali su ga ljudi, „ovdje je ubijeni.“ Otišao je dakle pogledati...

Slavík se vraćao doma zamišljen; ali i doma je stajao kod prozora i gledao prema kamenolomima, što su zjapili kao otvorena rana u boku gore. Činili su mu se grozni i pomalo tajanstveni.

*

Ništa mi više neće zastrijeti tu sliku: veliko tijelo s licem u krvavom blatu, ludi zamah udova, kao da bi opet htjelo skočiti, ponovno skočiti i obrisati s čela mulj! O kakav pogled! Dvije ruke tamo vape iz gnjusne razbijene mase, pune blata, o Bože, a ipak tako ljudske, te ruke! Ništa više tu sliku...

Vidio sam predraga lica u lijesu, kako spavaju zatvorenih očiju, ruke prekrižene, a na licu izraz kao da bi me trebali blagosloviti. Svečano su drijemali usred svijeća i cvjetova; izgledali su kao sveci. Ah, što u smrti može biti ljudskije od *proslave* čovjeka!

Ali ništa nije strašnije od smrti koja ne posvećuje ni mrtve ni žive. Smrt s grimasom pokreta, trenutka ili slučajnosti. Smrt koja ne obriše posljednje tragove života. Ništa nije okrutnije od žive geste mrtvih. Ništa toliko ne nalikuje *oskvrnuću*.

*

Tek se poslije dugih sati ispred kamenoloma zaustavio automobil i iz njega su iskočila tri čovjeka. Slavík je potrčao za njima. Dvojica su upravo bila sagnuta nad lešom, a treći se spuštao obronkom niz kamenolom.

„Pao je ravno na lice,“ rekao je jedan i uspravio se. „Sve su frakture na prednjoj strani. Morao je na mjestu biti gotov. Glava je prilično, hm... Što? Njega više nitko neće prepoznati.“

„Neće ga prepoznati,“ rekao je nekako odrješito drugi, što je čučajući okretao mrtvacu. „Vrag bi ga prepoznao.“

„Što tražite?“

„Ništa, gledam samo...“

„Našli ste nešto?“

Sagnuti se čovjek podigao. „Ništa. Meni se ugasilo. Hvala,“ rekao je Slavíku, koji mu je pružio vatru, „ja sam narednik Lebeda. Da,“ zamislio se. „I, doktore, koliko dugo tu otprilike leži?“

„Dan, dva dana.“

„Dva dana! Gdje je već sada!“

„Tko?“

„Ubojica dakako,“ ispalio je narednik zaprepašteno. „Onaj koji je ovoga gurnuo dolje.“

„Valjda nije,“ branio se doktor, „ubojstvo! Zašto – zašto...“

„Pa tako. Čudim se što je mrtvacu ostao šešir na glavi; čudim se što mu se nije ni zgužvao ni zamazao; neobično, zar ne?“

„Doista,“ zaključio je doktor ne baš uvjereno.

Narednik je namjestio usne, kao da bi htio puknuti i netremice je gledao doktora. „Na lešu su odrezani svi monogrami,“ rekao je naglo.

„Neka ga pokriju,“ promrmljao je doktor; odjednom je s gađenjem pogledao svoje ruke: „Moram se oprati.“

„Pričekajte,“ kazao je narednik. „Pretpostavimo da se napadnuti brani – znate, borba nad provalijom. Uzalud; samo je šešir ostao tamo gore. I tako ga ubojica podigne i nađe na

podstavi monogram ili firmu – uostalom pogledajte,“ narednik se zaustavio i podigavši šešir mrtvaca pokazivao je njegovu podstavu: komad kožne vrpce unutar šešira bio je izrezan oštrim nožem. „I sjeti se da mrtvac ima slične osobne dokumente na rublju, na odjeći, u džepovima i zato se spusti niz obronak sa šeširom u ruci – To je na zanimljiv način glupo; mogao ga je jednostavno baciti dolje.“

U taj je čas nešto viknuo muškarac koji je pregledavao obronak.

„Pilbauer je nešto našao,“ rekao je narednik. „Ovdje dolje onda odreže, otkine i uzme sa sobom sve – monograme, vezice cipela, krojačku firmu na podstavi, papire... Sve, svaku oznaku osobe ili mjesta. Ništa nije zaboravio. Zatim je odložio šešir i otišao. Ovo je tu ostavio. Bezimenoga mrtvaca. Izbrisanu osobnost. Zagonetku. Prenijemoga svjedoka. Što da s njim radim? Pilbauere, što ste našli?“

„Tragove stopala,“ rekao je treći muškarac, spuštajući se s obronka. „Netko je žurno silazio dolje. Sklizao po razmočenoj zemlji.“

„Jučer poslijepodne, mislite?“

„Da. Nosio je planinarske cipele tri broja veće nego ja.“

„Velik čovjek. Turist. Doista,“ čudio se narednik zamišljeno, „jako velik čovjek.“

„Ni najmanje mi se to ne sviđa,“ mrmljao je doktor. „Ne volim ubojstva. Neka ga prekriju!“

Slavík je prišao naredniku i sumorno rekao: „To jednostavno nema smisla.“

„Što nema smisla?“

„Ti monogrami. Zašto ih je ubojica odstranjivao? Da ih je ostavio, svatko bi vjerovao da se ovdje jednostavno dogodila nesreća. Ne ubojstvo. Netko je samo pao. Ništa ne bi moglo dokazati njegovu krivnju. Zašto je to radio?“

„Ne znam.“

„Kao drugo: Bilo je glupo što je nosio šešir u ruci. Očito je izgubio razboritost. Ali dolje je imao... i previše razboritosti. Ništa nije zaboravio. Pametna glava, prema svemu – nije li to proturječno?“

„Ne znam.“

„Kao treće ovdje se vidi s ceste i iz sela. Ubojica je bio u smrtnoj opasnosti, a ipak je radio promišljeno, upravo metodično, polako. Ništa nije izostavio. To je strašno paradoksalno.“

„Gadna stvar,“ ljutio se doktor.

„Gadna i mračna. Ili morate priznati zagonetne i neobične pobude za takvo postupanje. Ili tajanstvenu i neobičnu osobu koja je tako postupala. Stvar je čudnija nego što se čini. Valjda imate zadatak to riješiti; i htio sam vas samo upozoriti... “

„Hvala vam,“ rekao je narednik pozorno; „jako ste me zainteresirali; ali oprostite, ne razumijete me. Ja ne trebam ništa riješiti.“

Slavík je htio nešto reći.

„Ništa ne rješavam. Samo sam Izvršni Organ. Ako vas to zabavlja, mogu vas pozvati sa sobom.“

*

Ništa ne rješava, kopkalo je Slavíka, dakle što zapravo radi? – Nešto kasnije napokon je o tome pitao.

„Ništa ne rješavam,“ rekao je narednik, „jer jednostavno... Gledajte, ipak ne djelujem sam, i ne mogu ništa riješiti. Djelujem u ime vlasti, koja ne rješava, već odlučuje. Svaka vlast samo odlučuje o stvarima; u tome je njezina snaga i sigurnost – Jedina evidentna presuda je naredba. To je logika vlasti. Ne, ne radi se o rješenju.“

S dosadom na licu narednik je poveo istragu. Polako se povećavao broj ljudi koji su jučer ovdje ili ondje vidjeli „nepoznatog čovjeka“. Jednom je to bio visoki, mršavi bradonja; onda robusni stranac, ridokos i duboko zamišljen, s obrijanim licem; ili pak neobično snažni, veliki turist, čije lice nitko nije vidio. Ovaj je posljednji, činilo se, zbilja bio u bijegu i ostavljao je iza sebe neuredan i strašan trag.

Dan prije nalaza leša, upravo kada je tako žestoko počelo kišiti, stanoviti je starčić kočijaš išao prema kolodvoru i prestigao velikog stranog čovjeka u kratkim hlačama. „Sjest ćemo pod ceradu,“ zvao ga je. „Ne želim,“ rekao je čovjek. Djed je išao dalje, ali žalio je promočenog pješaka i zvao ga je drugi put. „Ne želim,“ vrisnuo je muškarac bijesno i krenuo laganim trkom prema kolodvoru. Napadno, „čudno“ na njemu je bilo „što je bio tako velik i što mi ga je bilo tako jako žao“. (Ispitivanje staroga kočijaša.)

Malo kasnije na kolodvor je došao isti ogromni čovjek u sportskoj odjeći i čekao večernji vlak hodajući na kiši po peronu. Šef stanice poslao ga je u čekaonicu, ali muškarac je samo podigao ovratnik i šutio. Za trenutak mu je šef stanice išao priopćiti da vlak danas uopće neće ići jer se na četrdeset petom kilometru zbog pljuska urušila stijena i zasula prugu. Veliki je putnik tada strašno opsovao i pitao kada ide idući vlak. Za četrdeset i dva sata, kazao je šef stanice i skoro se prestrašio njegovih mahnitih i bolnih očiju. „Morate prespavati u gradiću,“

savjetovao mu je samilosno. „Ne brinite se za mene,“ odgovorio je putnik otresito i otišao. Njegovo je lice bilo zakriveno, ali ipak je budio čudnovat i „mučan“ dojam, „kao da je to lice čovjeka u smrtnoj opasnosti“. (Iskaz šefa stanice.)

Taj se isti stranac navečer pojavio u svratištu u gradiću, naručio je da mu ugriju sobu i donesu jelo. Kasnije mu je gazda pokucao. „Što je?“ viknuo je gost panično. „Gospodin je turist?“ odvažio se gazda. „Preporučio bih vam dobroga foringaša; zovu ga 'Uz pomoć Božju'; možda bi gospodin...“ „Razmislit ću o tome,“ rekao je gost i zalupio vratima. Za trenutak je vikao sa stepenica: „Naručite mi tog foringaša u pet sati ujutro, za cijeli dan.“ Dakle jutros rano je otišao; bio je to muškarac obučen kao turist, ogroman, grozan i prekrivenog lica. „Svi smo ga se bojali. Bili smo ovdje dolje kao gromom ošinuti.“ (Iskaz gazde.)

„Stajao je kod prozora kao kip, s glavom sve do stropa. Nije govorio ništa, samo je zahripao. Ne znam zašto sam bio tako tjeskoban.“ (Iz ispitivanja konobara.)

*

„Što sada,“ pitao je Slavík narednika.

Narednik je slegnuo ramenima; za sada je naredio nazvati gospođu 'Uz pomoć Božju', a sam je utonuo u mapu okoline. Slavík je bio sve potreseniji. Bože moj, mučio se u čežljivoj napetosti, kakav je to trag! Kakva zapanjenost! Što se to neobično dogodilo? Ništa više od ubojstva? To je mračno. Besmisleno. Neobično besmisleno.

U međuvremenu je narednik ispitivao foringaševu ženu; nije znala ništa, a ipak je iz narodnog instinkta nastojala poricati. Pilbauer je mirno čitao stari cjenik, koji je našao na prozoru. To je mračno i zastrašujuće, strepio je Slavík. Dogodilo se nešto neshvatljivo. Možemo ići po tragovima užasa korak po korak. Ali mi samo čekamo. Bez kraja čekamo.

Bez kraja su se vukli oblaci nad tupim poslijepodnevom maloga grada, što ga je natapala kronična, uporna kiša. Umrtvljenim trgom narednik trči u telegrafski ured. U oluku bubnja voda, a Slavíku se čini kao da to nekakav Morseov aparat kucka beskrajne i čudnovate potjernice i raporte. Nemoguće se u tome snaći. Slučaj se razvlači mutno i zbrkano. Slavíka je spopala turobna nestrpljivost. Već je kasno.

Narednik je konačno dotrčao s pošte. Upravo je navodno dobio telegram iz susjednoga grada, da tamo u gostionici sjedi 'Uz pomoć Božju' pijan kao smuk; pripovijeda ljudima kako je ujutro vozio divovskog putnika, koji je zakrivao lice maramom i nije progovorio ni riječi. Na pola puta foringaš to od užasa više nije mogao izdržati te je pustio putnika da izađe i pobjegao mu. Gdje je to bilo, ne zna.

Ali tu je barem smjer. Kao da kliže po vijugavoj traci puta, automobil s narednikom srljao je prema susjednom gradu. Sam Slavík nije imao mjerilo brzine; ali slijepa fizička tjeskoba, nekakav poriv na plač ili povraćanje, osjećaj da je zrak strašno ledeni stvarni povež, zariven u usta sve do prsa, između plućnih krila koja su bolno drhtala, sve ga je to tjeralo misliti da automobil leti najvećom podnošljivom brzinom. Ni ne znajući zašto, odnošen, uhvaćen, stišćući grčevito ploču karoserije, osjećao je kako se u njemu rađaju dva velika, primitivna osjećaja: ponos i užas.

I naglo stop! Znak maramom: stanite! „Prepoznao sam vaše vozilo,“ govorio je žurno nekakav glasnik; „upravo trčim po policiju; kod nas, u Svetoj Agnezi nešto se dogodilo.“ Ujutro je navodno ovuda jurila kočija s uplašenim konjima i bez putnika; za njom je pješice došao nekakav kolos i „svalio se na stolac kao vreća“; onda je naručio da mu ugriju sobu i tamo se zaključao. Poslijepodne su mu kucali, želi li nešto. Vikao je da će gurnuti svakoga tko se odvaži gore. Nitko se sada k njemu ne usudi. Pojavio se na stubama s glavom omotanom ručnicima i prijetio je šakom. Već su došli i lugari, ali ne znaju što bi; on sve ispunjava beskrajnim užasom.

I letio je automobil prema Svetoj Agnezi; to su male toplice na podnožju najviše gore toga kraja, poznate po čudotvornim cjelogodišnjim kišama. Ali kada su tamo došli, čuli su da se nepoznati div prije otprilike pola sata sam spustio niza stube, tražio račun i otišao puteljkom što vodi prema kući na osami na sljemenu gore dok je devet muškaraca u zaključanoj prostoriji pregovaralo kako ga dohvatiti. Samo ga je sobarica vidjela kako odlazi i pobjegla.

Devet je muškaraca okružilo narednika; bili su to lugari, ljetni gosti, domaći ljudi i mali čovjek s naočalama, što se bacio Slavíku oko vrata; bio je to violinist i skladatelj Jevíšek, koji je provodio ljeto umirući od dosade u naslijeđenoj kući, gdje se bio rodio.

„Zašto ste ga pustili,“ vikao je narednik.

„Nismo imali vremena.“

„Nismo se mogli nekako složiti.“

„Bojali smo ga se,“ uzahnuo se Jevíšek povjerljivo.

Narednik se nagnuo prema Slavíku: „Ukratko, nisu bili organizirani.“

- Gora, na čijem su podnožju sada stajali, kamena je ploča uronjena u šume, strma i pristupačna samo dvama putevima: kolnim putem i pješačkom stazom. Gore je nešto polja i kuća na osami; ostatak je gola litica koja se strmo spušta.

Sada se cijela gora činila maglovitom masom.

Narednik je izišao pred kuću i zurio u ogromno tijelo gore kao da ga izaziva u boj.

*

Slavík je sada trebao postati svjedok događaja koji su ga iznenađivali ne samo pojedinačnim zbivanjima, već i svojom osobitom naravi. Našao se usred masovnog pothvata i sam je u njemu sudjelovao; bio je tamo kada je nastala i pokrenula se mala i iznenadna organizacija skoro vojnički disciplinirana; a ipak je njegov točan i najodređeniji dojam bio osjećaj besmislenog kaosa.

Tek je kasnije shvatio da to valjda ne može biti drugačije; ali pri samom pomaku zbivanja, kada je sam bio dio vođene čete, bez riječi je podnosio sve te grube teškoće, trošenje vremena, čekanje i zastoje bez kraja; jednako tako podnosio je žustri prijelaz u akciju, žurnu brzinu zbivanja i neujednačeni nalet cijelog pothvata. Skoro je s čuđenjem mislio na trenutke kada je radio sam; u njima je nalazio toliko posebnog osobnog i cjelovitog tempa, da je jedva prepoznavao samoga sebe u neritmičnom, izmoždenom i masovnom zbivanju u kojem je sudjelovao. Bilo mu je teško i nejasno.

U jednom od najgorih trenutaka cijele potjere, posrćući u noći po sljemenu gore, osjetio je koliko je situacija žalosna; i mislio je na vojnike, na nebrojene vojske, na malu stražu koja čeka zapovijed, na malu četu što goni zločince na gorama, na zločinca, usamljeno i čudnovato biće, što iz svoje samoće crpi ne znam kakvu moć, i na samoga sebe; tada je sjeo na kamen i, ne mareći za noć, pisao svojim sitnim, tijesnim, gorkim rukopisom na list bilježnice:

„Bit organizacije: napraviti od tebe predmet. Izvršno si tijelo, vođeno tuđom voljom; dio si – i stoga stvar *u svojoj biti* zavisna. Priznavši vođu, prebacio si motive i cilj, volju i odlučivanje na njega; i tebi ne preostaje ništa doli pasivna duša, koju osjećaš *kao patnju*...”

„Dobro,“ rekao je napokon narednik, „opkolit ćemo goru. Dvanaest nas je i povrh toga šaljem po policajce; bit će nas dvadeset. Četvorica od vas zaposjest će kolni put; vi ćete ih, gospodine, povesti. Četvorica će ostati straža na pješačkoj stazi; to će biti vaša briga, gospodine. Po noći se ubojica ne može odvažiti drugud osim po putu. Ja sam popet ću se stazom gore. Netko će ići sa mnom.“

„Ja,“ javio se Slavík.

„Dobro. Detektiv Pilbauer istovremeno će se uputiti kolnim putem. Netko odvažan poći će s njim.“

„Ja,“ javio se Jevíšek, ravnajući si odlučno naočale.

„Dobro. Sastat ćemo se kod kuće na osami. Kada dođu policajci, dvojica će ostati dolje kod puteva kao straža. Svi ćete se s ostalima popeti na sljeme gore prema kući na osami. – Počnite, gospodo.“

Tako je gora bila opkoljena.

*

Već se mračilo kada su se narednik Lebeda i Slavík penjali prema sljemenu gore. Iako je kišilo tamno i surovo, narednik je zviždao piskutavo kao zadovoljni ptic. „Što kažete na to?“ upitao je odjednom.

„Čudim se,“ rekao je Slavík; „mislio sam . . . zamišljao sam cijelu stvar drugačije. Zanimalo me rješenje; osjećao sam tajnu u tome svemu . . . Ali ovo je samo lov. Ekspedicija za medvjedom. Potjera za zločincem.“

„Što ste drugo očekivali?“

„Rješenje. Cijeli je slučaj neizmjereno mračan. Dogodilo se nešto neobično. Već taj bezimeni mrtvac – niste li to osjetili odmah, odmah nad njim?“

„Osjetio sam,“ rekao je narednik. „Ne znam zapravo zašto, ali – to je zagonetno. Ne volim na to misliti.“

„Od jutra se mučim,“ nastavio je Slavík. „Svaka je tajna kao zadatak i samo se zato time moram baviti. Mene ne zanima što je ovo zločin; već što je ovo tako neobjašnjivo. Samo zato moram ovo slijediti.“

„Dok ga ne uhvatimo,“ rekao je narednik.

„Da,“ prigovorio je Slavík, „umjesto da riješimo tajnu, želimo je samo doznati. Jednostavno čuti. Upravo to mi se ne sviđa. To je strašno neinteligentno. Valjda ćemo ga uhvatiti, ali bit će to samo okrutna zanimljivost fakta. Tajna je stvar duše; svaka zagonetka kao da je ispunjena dahom duše. Samo kada se susretne sa zagonetkom, čovjek postaje svjestan vlastitog duha; i osjeti drhtaj i zebnju. Timor dei... Zebnja duha. Materijalizam je u potpunosti bez tajni. Bez zebnje. Bez hrabrosti za zebnju. Ukratko, očekivao sam unutarnje rješenje.“

„Imate li možda kod sebe revolver?“ pitao je narednik.

„Nemam.“ reko je Slavík razdraženo.

„Šteta. Ni ja.“

„Vidite,“ nastavio je Slavík, „sve je to samo romantika. Noć! Gore! Uza sve još revolver! Uostalom izgubili smo put. Kako je sve to izvanjsko!“

„Ne, gledajte,“ prigovorio je narednik blago, „mi detektivi uistinu nismo filozofi. Za nas je to čisto tehnički i praktični problem. Vjerujte, svaka praksa izdaleka izgleda romantično. I revolver je samo oruđe, jednako kao kliješta ili plug. Uostalom put nismo izgubili.“

Šutke su se opet penjali vrletnim putem, znakovito blijedim ispod potamnjele šume; činio se nestvarnim i prestizao je njihove korake mutno poput slutnje. „Očekivali ste unutarnjije rješenje?“ oglasio se iznenada narednik. „Ali u umijeću nema unutarnjih rješenja. Možda bi bilo moguće oploditi polje pukom molitvom; ali to bi bilo tehnički loše. Možda su unutarnji putevi najkraći i najizravniji od svih; ali tehnički su neispravni. Možda bi bilo moguće odgonetnuti zločin pukom moralnom slutnjom; ali intuicija je nestručna. Svi detektivi u romanima rade tehnički loše. Previše osobno, previše dosjetljivo. Njihova je metoda zločinačka, a ne detektivska. Prava je cesta drugačija.“

„Kakva?“

„Socijalna rutina. Organizacija. Gledajte, postoji tehnika ovladavanja ljudi, zbilja tehnika jer postupi s čovjekom kao s oruđem. U tome je napredak; što je bilo osobna umjetnost, postaje tehnika. Sve što dotaknete mijenja se u oruđe. I čovjek. I vi sami. Samo nam se *onaj gore* izmiče.“

„Bog?“

„Ne, čovjek. Zločinac koji bježi. Dakle ni ja nisam ništa doli ruka vlasti. Ništa ne rješavam, samo stežem, a što jače pritišćem, to više u sebi prepoznajem vlast, koja struji kroz mene. Samo ruka, neka; ali barem osjećam tu strašnu snagu, koja ne oklijeva i kuca u meni. Koja će danas opet udariti. Snaga zakona.“

Narednik je ušutio; već je bila noć i mučno su posrtali preko korijena i kamenja uzbrdo. Stvarno su izgubili stazu i slijepo su se verali po obronku gusto prekrivenom grmljem, hvatajući se za zemlju izbičevanim rukama. Napokon su našli nekakav zaklon za hranjenje divljači. To nije bilo lijepo mjesto; ali tu se barem moglo pušiti usred velike, mokre tutnjave gora.

U beskonačnim prostorima noći lijevala je tamna kiša; samo je negdje puknula grana; samo se negdje obrušio kamen i spuštao se skačući po nizbrdici poput gigantskog koraka; sve je ostalo progutao široki šum kiše. Slavík je tjeskobno osluškivao, kao izgubljen u prostranoj i neprohodnoj tami cijeloga svijeta. Uz njegov bok narednik se ukočio. Kroz njega je prošao slabi, kao električni drhtaj; vraćao se svaki put snažniji i duži i iznenada je to bilo grčevito sveobuhvatno drhtanje...

„Što vam je?“ viknuo je Slavík.

„Ništa,“ cvokotao je narednik, „nije to ništa . . . Samo strah . . . Trenutak! Pričekajte trenutak!“

„Zašto se bojite?“

„Ne znam . . . Samo ono što su o *njemu* govorili . . . Nisam htio na to misliti. Vi to ne osjećate?“

„Ne. Samo zebnju u duši.“

„To nije to. Nešto gore, strah . . . Ne mogu to podnijeti!“

„Radije dodite,“ navaljivao je Slavík, kojemu se smučilo.

„Odmah . . . Idite naprijed. Tiho. Idite!“

Između stijena se moglo ići samo na sve četiri. Valjda se više ne može. „Idite!“ promrsio je narednik kroza zube. Slavík se pentrao uzbrdo grebući si ruke i koljena! Tek kada je opet našao stazu, protrnuo je od užasa: ta bilo bi dovoljno da mu se okliznula noga...

Narednik ga je šutke pretekao i krenuo brzo po sljemenu. U kući na osami bilo je svjetlo. Narednik je tiho pokucao i vrata su se otvorila za jedno oko. „Ovdje policija,“ prošaptao je narednik i vrata su se razjapila kao u dahu olakšanja. „Hvala Bogu,“ prošaptao je tajnovito domaćin odlažući pušku, „ah, hvala Bogu!“

„Kada je došao?“ žurno je pitao narednik.

„Prije sat vremena. Htio je noćenje. Na tavanu je.“

„Dolazim odmah,“ iznenada se odozgo oglasio snažan, hrapav glas. „Samo da se obučem.“

Narednik je u skoku bio na stubama, kao bačen nekom slijepom silom. „U ime zakona!“

„Odmah,“ rekao je glas udaljenije. „Naime... malo sam... prehladen.“

„Pazite vani,“ vikao je narednik onima dolje, „uhvatite ga vani! Trčite!“

Slavík i domaćin s puškom jurnuli su van.

Gore u zabatu prozor širom otvoren. Ništa, tišina.

Narednik je izišao van s upaljenim fenjerom; dok je Slavík, jedva shvaćajući smisao, čitao na zabatu stari natpis:

Blagoslovi Boxe ovay dom
izgradih ga tu, ne znayuch kom.

*

Pilabuer i Jevíšek su se u međuvremenu penjali na brijeg kolnim putem. Jevíšek nije vidio ni prst pred nosom i malo se bojao da će zalutati. Detektiv Pilbauer koračao je šutke i mirno ispred njega.

„Poznajete put?“ dahnuo je Jevíšek.

„Nikada nisam ovuda išao,“ odgovorio je Pilbauer.

„Kako onda nalazite put?“

„Po naredbi.“

Opet je bila tišina. Jevíšek je htio nešto pjevušiti, ali je prestao; imponiralo mu je što ide s detektivom i jako se uozbiljio. „To su vam lažni brkovi?“ ispalio je kada se sam tome najmanje nadao.

„Ne, zašto?“ čudio se veliki muškarac.

„Dakle vi niste ni u koga prerušeni?“

„Ne, to sam samo ja,“ skromno je rekao detektiv. Jevíšek je odjednom osjetio naklonost prema tužnom i tihom muškarcu. „Je li to teško biti detektiv?“ upitao ga je.

„Nije. Ovisi o naravi. Niste li vi glazbenik? To je daleko lakše zanimanje.“

„O, ne vjerujte,“ uzviknuo je Jevíšek. „Na primjer upravo sada... Naime skladao sam nešto veće, kvartet... Ukratko nisam mogao dalje. Ne mogu se više snaći. Izgubio sam to.“

„Morate to potražiti,“ sudio je detektiv.

„Oh, umjetnik uvijek traži. Cijeli život. Ali sada me to iscrpilo. Zato sam išao s vama, kako bih malo zaboravio, da mi bude lakše.“

„Mislio sam da ste išli iz znatiželje, kao onaj drugi muškarac.“

„O ne, zapravo sam išao nezainteresiran. Veselio sam se što ću nešto vidjeti, nešto neobično i uzbuđujuće. Nekad je potreban potres . . . Ah, vodite me se sobom češće!“

„Sa zadovoljstvom,“ detektiv je rekao ozbiljno, „ako vam bude naloženo ići. Ali nemojte ići bez naloga. Nije dobro progoniti čovjeka.“

U Jevíšku se probudila savjest. „Ta to je ubojica,“ branio se.

Detektiv je kimao glavom. „Da, nije dobro ne progoniti čovjeka.“

„I što onda?“

„Ništa. Sve svedeno nije dobro. Zlo je biti i ne biti, suditi i opraštati... Sve ima svoju sjenu i svoju krivnju.“

Jevíšek je trenutak razmišljao. „Što zapravo vi radite?“

„Radim samo ono što moram. Najrazumnije je poslušati. Pokoriti se naredbi.“

„A što onaj koji daje naredbe?“

„Griješi. Nije dobro zapovijedati; a pogreška je najgora od svega.“

„A ipak treba poslušati?“

„Dakako. To onda ne bi bila naredba, kada se ne bi poslušalo.“

„Vi ne biste mogli stvarati umjetnost,“ zapanjio se Jevíšek.

„Ne,“ rekao je detektiv. „Umjetnost je previše samovoljna.“

„O, i umjetnost ima pravila koja se moraju ispuniti.“

„Naredbe?“

„Ne, to nisu naredbe.“

„Tako, vidite,“ promrsio je Pilbauer.

Jevíšek je bio zbunjen; u mislima mu se pojavila sva nesigurnost, sve mučne sumnje koje je morao podnositi u svojoj umjetnosti; koliko bi mu bilo bolje kada bi mu nekakav viši glas jednostavno odredio što i kako... Udaljeno i melodično iskrsnuo mu je motiv višega glasa. Jevíšek je tiho išao za velikim, natmurenim muškarcem što je s potpunom sigurnošću u mraku nalazio put koji nije poznavao; dok se on, Jevíšek, što je ovdje bio doma, stotinu puta zbunio i spoticao tražeći zavoj puta kojeg ondje nije bilo ili smjer ondje gdje bi se srušio sa stijene kada bi napravio i najmanji korak.

Kako su sigurni, mislio je. Slavík koji je pun spoznaja; narednik koji smije naređivati. Kakva je sigurnost čovjeku vlast! Pilbauer spreman pokoriti se; kako su sigurni, dok ja nemam mira... Ljepota mi ne da spavati i ne da mi mira; nikada nikome ne daje sigurnost...

Radije bih bio detektiv, s čežnjom je bljesnulo u Jevíšekovoj glavi; i kada bih tražio, onda barem ništa nadljudsko, što čovjeku *mora* izmaknuti! Ta i ja gonim, sjetio se, tu i tamo nađem trag ili čujem jeku; ah, jeku nečega savršenoga koja se vječno udaljuje! Anđela što pjeva!

„Što to pjevate?“ odjednom je upitao Pilbauer.

Jevíšek se prepao i oblila ga je vrućina: „Ja sam pjevao?“

„Pjevali ste. Pjevušili. Nešto stvarno divno.“

Jevíšeka je oblio novi, radosni val: „Stvarno! Hvala vam! Nisam ni imao pojma – Kako je to zapravo bilo?“

„Bilo je to – bilo je to... Više ne znam. Stalno se mijenjalo i bivalo drugačije... Više se ne sjećam. Bilo je to divno.“

U međuvremenu su prilazili sljemenu gore. Jevíšek više nije ni razmišljao ni pjevao. Pilbauer ga je vodio naprijed šutke i sigurno. „Netko trči, stanite,“ odjednom je prošaptao. Jevíšek je napeo sluh, ali čuo je samo orgulje gora. „Tiho,“ ponovio je detektiv.

Pred njima je kroz kišu jurila, valjala se, skakala ogromna masa ljudskoga tijela i nestala u tami. Preneražen i iznenađen Jevíšek je ni ne pisnuvši krenuo za njom iz nekakvog

lovačkog pragona. Pilbauer je potrčao za njima, ali progutala ih je magla; pa je mahnuo rukom i krenuo prema kući na osami.

U međuvremenu je prestalo kišiti i na vrhove gora pala je magla. Nebo se razvedrilo i mjesec je osvijetlio gustu maglu mliječnom svjetlošću; prostrani se krajolik ogrnuo mekom i gotovo slatkim tišinom.

Jevíšek je hitao za masom koja je bježala, najbrže što je mogao; bilo je to divlje vrludanje po sljemeni gore, mučaljivo i uporno. Jevíšek je gubio dah. „Ne mogu,“ udahnuo je i stao.

„Ni ja ne mogu,“ iz magle se oglasio duboki glas.

Jevíšek je sjeo na kamen i teško dahtao.

„Gonite bolesnika,“ govorio je glas promuklo i snažno. „Istjerali ste ga iz postelje i uzeli mu zaklon. Nije vam toga dosta? Niste mi dovoljno napravili?“

„Vi ste bolesni?“ uzviknuo je Jevíšek.

„Što još želite?“ žalio se glas. „To je neljudski! Odvratno! Ostavite me napokon!“

„Ne možete otići,“ rekao je Jevíšek uznemiren. „Uhvatili bi vas . . . Opkolili su goru.“

„Toliko vas je?“ glas je govorio s potpunom gorčinom. „To je sramota! Što da sada radim? Bože, o Bože, što da radim?“

Jevíšek se ukočio u bolnoj nedoumici.

„Isuse Kriste,“ stenjao je glas, „što da sada radim? Opkolili su goru . . . Kriste Isuse!“

Jevíšekovo srce ispunila je blještava bjelina. „Gospodine,“ zadrhtao je.

„Što da sada radim,“ drhtao je glas u magli. „Izgubljen sam! Izgubljen! Izgubljen! O Bože, kako je to moguće!“

„Pomoći ću vam,“ brzo je uzviknuo Jevíšek.

„Želite me izdati,“ zajecao je glas. „Oče naš, koji jesi na nebesima, sveti se ime tvoje, dođi kraljevstvo tvoje, budi volja tvoja . . . volja tvoja . . . Daj mi da nestanem! Bože, daj mi da nestanem!“

Tada Jevíšek osjeti bol, zanos, užas, ljubav i bol, radost, plač i strastvenu hrabrost: i ustane tresući se te reče: „Dođite, čuvaju samo puteve. Ići ću s vama. Ne bojte se.“

„Ne prilazite mi“, zaurlao je glas.

„Ići ću s vama. Nemojte me se bojati. Gdje ste?“

„Isuse Kriste,“ cvokotao je glas užasnuto. „Neću, neću ništa od vas!“

Jevíšek je pred sobom opazio bezobličnu sjenu i grozničavi mu je dah dostrujao do lica. „Pustite me,“ zahroptao je glas, nečija je ruka dotaknula njegova prsa i odjednom je sjena lepršavim skokovima bježala u maglu.

*

Narednik je grizao nokte na pragu kuće na osami. Slavík mu se približio. „Gospodine,“ počeo je, „pretresao sam stvar... Čuli ste svjedoke; svi su o njemu govorili nekako čudnovato. Kao da se stalno povećava. Raste do beskraj. Iznimna sugestija.“

Narednik je podigao svoj umoran pogled.

„Valjda tako djeluje svojim ponašanjem,“ nastavio je Slavík. „Zapanjuje ljude. To je ludak, megaloman. Time ćete sve objasniti.“

Narednik je zavrteo glavom i spustio pogled.

*

Od kuće na osami razvija se lanac muškaraca po širini gorske ravni. Deset, dvadeset ljudi. Vuku se polako i bez riječi, mehanično i prepleteno. Samo na trenutke tiho zazveckaju oružje.

Narednik je opustio stisnute zube. Umoran sam, previše umoran. Ne mogu dalje.

Naslonio se o drvo i sklopio oči. Osjećao se potpuno majušan od umora. Ne mogu dalje. „Što? Već si umoran, mangupe?“ odjednom ga upita očev glas. „Dodi, staviti ću te na leđa.“ Ah, sinčić ništa drugo nije ni htio. Tata ima leđa poput diva; sjedi se lijepo i visoko, kao na konju. Putuju. Tata vonja duhanom i snagom. Poput diva. Nitko nije snažniji. Dječčići zaželi nježnost i obraščićem se priljubi uz njegovu vlažnu volovsku šiju.

Narednik se trgnuo. Umoran sam. Kada bih se mogao usredotočiti! Koliko je, naprimjer, sedam puta trinaest? Računao je, borao čelo i micao usnama. Nije moguće izračunati. Neprestano si je ponavljao te brojeve. Posebno su si mrski, nedjeljivi, nepopustljivi. Najgori od svih brojeva. Narednik je beznadno odustao od rješenja.

Najednom je narednik čuo jasno i razgovjetno; koliko je sedam puta trinaest? Njegovo se srce preplašeno zaustavilo: To je učitelj. Sada će prozvati mene, sada, sada . . . Isuse Kriste, gdje se mogu sakriti? Što da radim? Daj mi da nestanem, Bože! Daj mi da nestanem.

Uto se začuo hitac.

*

Jevíšek je u međuvremenu prolazio po brijegu, ne znajući kuda i kamo. Na trenutke je osluškivao; ali svijet nikada nije bio šutljiviji; nikada zatvoreniji; to ponešto boli i ponešto opija; i Jevíšek je išao dalje, bez misli, ne znajući niti gdje je.

Uto se začuo hitac. S brda na brdo jeka je podizala uzbunu, neprestano udaljenija, tiša, strašnija. Onda je opet nastala tišina surovija nego prije toga; Jevíšek je tek onda shvatio da je ovdje sam i posve sam, beznačajan i besmislen na gorama, da opet ide doma i iz njegova srca kroz neku pukotinu stalno navire briga i nelagodno, skućeno provire golema tuga.

*

Pilbauer se probijao šipragom; voda mu je curila po vratu i u cipele, svuda je spretno izbila, ispreplela se, iskliznula prepređeno i neprijateljski; Pilbauer se tada odrekao svakog obzira prema sebi i krenuo je šipražjem poput ovna.

Uto se začuo hitac. Grunuo je iz udaljenosti od nekoliko koraka ravno ispred njega. „Pa dajte pazite,“ zarežao je detektiv i morao se nasloniti kako ne bi pao; toliko su mu zadrhtala koljena. To je moglo biti već danas, osjetio je odjednom, to se zamalo moglo dogoditi! Već danas! Već danas! To je već moglo biti tu! To je napokon već moglo biti!

*

Slavík je opazio sjenu koja je koračala grčevito i automatski kao lutka. Jedva je odgonetnuo da je to narednik i uputio se prema njemu. „Čujte,“ brzo je rekao, „upravo sam razmišljao o stvari. O tim monogramima. Stvar je jasna. Ubijeni je stranac.“

Slavíku se činilo da narednik nešto šapće.

„Da,“ nastavio je, „nesumnjivo stranac. Čovjek o kojemu se nitko neće raspitivati. Drugačije stvar nema smisla. Njegov identitet nikada neće biti otkriven, nikada se nitko neće voditi kao nestao – A ako ubojica umakne, ništa ga više neće otkriti. Nije lud. Dobro je znao što radi. Ubio je život, lik i ime čovjeka; najviše mu je valjda bilo stalo ubiti i ime; oh, valjda je u stvari najstrašnije bilo upravo ime. Ime koje bi prstom pokazalo ubojicu. Iako nikada neću doznati to ime, sada, sada mi je napokon sve jasno.“

„Da, da,“ narednik je dremljivo rekao za sebe, „da – Drži raz-mak... U stroj! Naprijed marš!“

*

Jevíšek je već doma; lampa tiho, toplo zuji iznad započetog kvarteta, gdje posljednji ton, previsok i treperav kao ševa, zove na dovršetak. Jevíšek se udubi u svoj rukopis neodlučno i sa zebnjom. Tu je sve kako je i bilo: kliktava radost rečenice, pjevna i slobodna kantilena... Ništa se nije promijenilo. Ništa neće promijeniti ljepotu i ne može je taknuti; ništa nije zadrhtalo, nije se smrknulo, nije potamnilo u magičnom i nestalnom tkanju tonova; ništa, baš ništa se nije zbilo. I stare su sumnje ostale: tu i tamo odjekuje zebnja, nezgrapna i promjenjiva tjeskoba, napor plesačice koja se vrti i skriva ga skamenjenim osmijehom . . .

Jevíšek se prisjećao motiva višega glasa koji mu je iskrsnuo na gori: gromke kadence glasa, koji zauvijek zapovijeda. Jevíšek je zavrtio glavom: to nije to. Viši glas ne naređuje. Viši glas doziva tvoje boli.

*

Tužniji od noći osvit je dana. U daljini mrak: polagano, kao da se napetošću krize zatresao zrak, golije i hladnije se očiste obrisi stvari. Zidovi će mrtvo zasvijetliti vlastitom bjelinom, tvari će problijediti i svaka će stvar nejasno i stalno progledati, što više vidiš, toliko nestvarnije sve vidiš. – Na istoku sviće; svijet se rasanjuje u dalekom i nepovjerljivom osvitu; sve vidiš s neobičnom jasnoćom, a ipak to nije svjetlo... Ljudi se bude u zagušljivoj toplini postelja te zure u dan gori i okrutniji od jučerašnjeg.

*

Kada se razdanilo, netko je udarao na Jevíšekova vrata. Mali se violinist trgnuo iz polusna. Prepao se i hitao otvoriti. Na pragu je stajao Slavík, narednik i Pilbauer.

„Kamo ste iščezli u noći?“ uzviknuo je Slavík. „Toliko smo se brinuli za vas!“

„Pobjegao je?“ prošaptao je Jevíšek.

„Pobjegao je,“ Slavík je rekao okolišajući. „Pao je s litice i...“

„Mrtav je?“

Slavík je zatresao glavom. „Mrtav. Leži tamo licem prema zemlji... prekriven četinama. Kraj pripovijesti.“

Jevíšek je šutke otišao naložiti vatru kako bi gostima skuhao kavu. Kraj pripovijesti, ponavljao je gledajući u plamenove: mrtav, prekriven četinama. Plamenovi su mu pekli oči pa je skinuo naočale i obrisao suze. Kraj pripovijesti.

Slavík se upinjao nešto dokazivati naredniku o jasnome slučaju. Jevíšek ga uopće nije razumio i nije shvaćao zašto govori tako živo. Rukom koja se tresla okrznuo je strune svoje violine. Struna je zatitrala, a Jevíšek je trgnuo ruku kao da se opekao. Slavík se zaustavio u govoru, narednik je zadrhtao i Pilbauer je podigao svoje teške kapke.

„Oprostite,“ prošaptao je Jevíšek.

„To je zvučalo kao jecaj,“ Slavík je rekao rastreseno i uznemireno. „Uopće tužna priča. Da sam bio slutio...”

Nitko u sobi nije se pomaknuo.

Slavík je grizao usne od gorčine. „Bilo je u njemu nešto veliko,“ počeo je opet; „svatko je to osjećao; bilo je to kao da nadljudski raste. Htio sam ga upoznati i zato, samo zato sam ga gonio. Ah, uvijek bismo se radije trebali držati tajne nego . . . nego . . .“ Slavík se namrštio. „Mrtav je, iznuren.“

„Barem – se toga – riješio,“ oglasio se odjednom Pilbauer.

U sobi je nastala mučna tišina. Jevíšek je modro, kratkovidno gledao svoje goste; vidio je Pilbauera kako nepomično razmišlja sa zatvorenim očima kao da se nečega prisjeća; vidio je kako se Slavík tužno izjeda, prekora i muči; vidio je izmorenog i iscrpljenog narednika kako kleca od tuge i slabosti poput oboljelog djeteta. Ta mogli ste se sporazumjeti s njime, osjećao je, vi svi! Bio je tako nesretan i htio je samo pobjeći – kako dobro biste ga mogli razumjeti!

„Pričao sam s njim,“ rekao je neodlučno. „Nikako nije bio zagonetan.“

Slavík je zapanjeno podigao pogled: „Nije bio . . .?“

„Nije bio,“ ponovio je Jevíšek, „a plakao je; strašno je plakao nad svime.“

„Niste ga se bojali?“ pitao je narednik odjednom probuđen.

„Nisam ga se bojao. Da ste ga samo čuli... Ah, kako biste ga dobro mogli razumjeti!“

5. Pripovíjetka *Hora* Karela Čapeka (original)

V. prosadil on teprve cestou; byla to bezohledná neopatrnost. Nemohu Vám vyličit, jaké scény jsem zažil; bylo mi jako na prahu pekla nebo šílenství. — Lídě jsem řekl, že jsem ji našel neobyčejnou náhodou, kterou už znáte; vím, že to je klam, ale nemohu jí říci, že jste ji našel Vy. Naopak počítám na Vás, že nás ihned po návratu navštívíte a budete první, na kom Lída shledá, že nikdo nemá nejmenšího tušení. — Záleží mi na tom, aby se brzo uklidnila.“

Holub upustil dopis. Ano, pro Lídin klid. Ubohá věc Lída!

38

stál by tich s ostatními, podivně poután a váhaje odejít. — Té chvíle šel Slavík podle lomu; cítil se sirý mezi oblohou a zemí, mezi stráněmi a domky, kde bylo mu prožítí dobu deště. „Panne,“ volali na něj lidé, „je tu zabitý.“ Šel se tedy podívat —

Zamyšlen vracel se Slavík domů; ale i doma stál u okna a díval se k lomům, jež zely jako otevřená rána v boku hory. Zdály se mu hrozné a skoro záhadné.

Nic už ten obraz mi nezastře: Veliké tělo tváří v krvavém blátě, šílený rozmach údů, jako by zase vyskočit chtělo — teď, ještě teď vyskočit a setřít si s čela kal! ó jaký pohled! dvě ruce tam žalují z ohavné rozbité hmoty, plny bláta, ó Bože, a přece tak lidské, ty ruce! Nic už ten obraz —

Bylo mně viděti předrahé tváře v rakvi, spící s očima zavřenýma, ruce křížem a v líci výraz, jako by měli mi požehnat. Přeslavně dřímali uprostřed svíc a květů; vypadali jako svatí. Ach, čím lidštějším může být smrt než *oslavou* člověka!

Ale nic není strašnější než smrt, jež neposvěcuje mrtvých ani živých. Smrt s grimasou pohybu, okamžiku či náhody. Smrt, jež nesetře posledních stop života. Nic není ukrutnější než

40

HORA

Dítě, jež na dně starého lomu si hrálo s kalužemi po včerejším lijáku a stavělo stružkám hráze, našlo pod skalní stěnou mrtvolu muže s roztráštěnou hlavou. Ač neznalo smrti, pocítilo bázeň a běželo skrýt se do klína mamčině. Teď už má v náručí kočku a neví, proč tatínek odhodil práci a vyběhl ven. Kočka je lepší než kaluže.

Kdo by stál nahoře nad lomy, viděl by celou ves jako na dlani; viděl by dítě, jež křičíc a vzlykajíc utíká domů; viděl by vyběhnout drobnou mužskou postavu a spěchat po vsi s rozčileným chvatem mravence. A najednou hemží se plno figurek, jež mávají rukama a běží jedním směrem, potrháným řádkem dolů do lomů. Tu ten, kdo by stál nahoře, by se zasmál tomu čilému shonu zkratek.

Ale kdyby stál dole v zástupu, pocítil by zamrazení hrůzy a pobožnosti, a zvedaje oči od mrtvého muže měřil by strašnou výšku skály až nahoru k temeni, kde běží cesta za nízkým zábradlím a plouhavě táhne se mračné nebe; tu

39

živoucí gesto mrtvých. Nic nepodobá se více *znesvěcení*.

Teprve po dlouhých hodinách zastavil před lomy automobil a z něho vyskočili tři páni. Slavík se rozběhl za nimi. Dva byli právě skloněni nad mrtvolou a třetí slézal stráž podél lomů.

„Padl přímo na tvář,“ řekl jeden a vzpřímil se. „Všechny fraktury jsou na přední straně. Musel být okamžitě hotov. Hlava je docela, hm — Co? Toho už nikdo nepozná.“

„Nepozná,“ řekl jaksi důrazně druhý, jenž sedě na bobku převracel mrtvého. „Čert aby ho poznal.“

„Co hledáte?“

„Nic, dívám se jen —“

„Našel jste něco?“

Skloněný pán se zvedl. „Nic. Mně zhaslo. Děkuji,“ řekl Slavíkovi, který mu podal oheň, „já jsem komisař Lebeda. Ano,“ zamyslel se. „Co, doktore, jak dlouho tu asi leží?“

„Den, dva dny —“

„Dva dny! kde už teď bude!“

„Kdo?“

„Vrah přece,“ vyhrkl komisař s podivením. „Ten, který tohohle shodil —“

„To snad ne,“ bránil se doktor, „vražda! Proč — proč —“

„Jen tak. Divím se, že mrtvému zůstal klo-

41

bouk na hlavě; dívím se, že se mu ani nezmačkal a nezamazal; ku podivu, ne?"

„Skutečně," mluvil doktor málo přesvědčeně.

Komisař pohnul rtoma, jako by chtěl vybuchnout, a díval se upřeně na doktora. „Na mrtvole jsou uřezány všechny monogramy," řekl náhle.

„Dejte ji příkrýt," zabručel doktor; najednou se podíval s odporem na své ruce: „Musím se umýt."

„Počkejte," mluvil komisař. „Dejme tomu, že se přepadený brání — víte, zápas nad propastí... marně; jen klobouk zůstal tam nahore. Vrah tedy jej zvedne a najde na podšívce monogram nebo firmu — ostatně podívejte se," přerušil se komisař a zvednův klobouk mrtvého ukazoval jeho podšívku: kus kožené pásky uvnitř klobouku byl vyříznut ostrým nožem. „I napadne ho, že mrtvý má podobné osobní doklady na prádle, na šatech, v kapsách, a proto sleze po stráni dolů s kloboukem v ruce — Je to zajímavě pitomé; mohl jej prostě hodit dolů."

Vtom volal něco muž, který prohlížel stráž.

„Pilbauer něco našel," řekl komisař. „Tady dole pak uřeže, utrhne a vezme s sebou vše — monogramy, poutka u bot, krejčovskou firmu na podšívce, papíry — Vše, každou značku osoby nebo místa. Na nic nezapomněl. Pak položil klobouk a šel. Tohle tu nechal. Bezejmenného mrtvého. Vymazanou osobnost. Záhadu."

42

myslně, přímo metodicky, pomalu. Nic nevynechal. Je to strašně paradoxní."

„Ošklivá věc," zlobil se doktor.

„Ošklivá a temná. Buď musíte připustit záhadné a neobyčejné pohyby k takovému jednání. Nebo záhadnou a neobyčejnou osobnost, která tak jednala. Věc je podivnější než se zdá. Máte snad úkol ji řešit; i chtěl jsem vás jen upozornit —"

„Děkuji vám," řekl komisař pozorně; „velmi jste mne zaujal; ale promiňte, nerozumíte mi. Já nemám co řešit."

Slavík chtěl něco říci.

„Nic neřeším. Jsem jen Výkonný Orgán. Bavi-li vás to, mohu vás pozvat s sebou."

Nic neřeší, vrtalo Slavíkovi hlavou, co tedy vlastně dělá? — V jedné z pozdějších chvil se po tom konečně tázal.

„Nic neřeším," řekl komisař, „protože prostě... Hledíte, pane, nejednám přece za svou osobu, i nemohu nic řešit. Jednám ve jménu moci, která neřeší, nýbrž rozhoduje. Každá moc jen rozhoduje o věcech; v tom je její síla i samozřejmost — Jediný evidentní soud je rozkaz. To je logika moci. Ne, pane, o řešení nejde."

44

Svědka příliš němého. Co si s ním počnu? Pilbaure, co jste našel?"

„Šlápěje," řekl třetí muž, sestupuje se stráně. „Někdo úprkem slézal dolů; sklouzal po rozmoklé půdě."

„Včera odpoledne, myslíte?"

„Ano. Měl turistické boty o tři čísla větší než já."

„Veliký člověk. Turista. Skutečně," divil se komisař zamyšleně, „velmi značně veliký člověk."

„Pranic se mi to nelíbí," bručel doktor. „Nemám rád vraždy. Dejte ho přece příkrýt!"

Slavík přistoupil ke komisaři a řekl zachmuřeně: „To je jednoduše nesmysl."

„Co je nesmysl?"

„Ty monogramy. Proč je vrah odstraňoval? Kdyby je byl nechal, každý by věřil, že se tu stalo prostě neštěstí. Ne vražda. Někdo jen spadl. Nic by ho nemohlo usvědčit. Proč to dělal?"

„Nevím."

„Za druhé: Bylo to hloupé, že nesl klobouk v ruce. Patrně ztratil rozvahu. Ale tady dole ji měl... příliš mnoho. Na nic nezapomněl. Silná hlava, podle všeho — Není v tom rozpor?"

„Nevím."

„Za třetí je sem vidět se silnice i ze vsi. Vrah byl v smrtelném nebezpečí a přece pracoval roz-

43

Se znučenou tváří zavedl komisař vyšetřování. Pomalu přibývalo lidí, kteří viděli včera tu nebo onde „neznámého člověka". Jednou byl to vysoký, hubený vousáč; pak opět mohutný cizinec, ryšavý a hluboce zamyšlený, s lící ohlenou; nebo zas neobyčejně silný, veliký turista, jehož tváře nikdo neviděl. Tento poslední, zdálo se, byl vskutku na útěku a nechával po sobě stopu zmatenou a strašnou.

Den před nálezem mrtvol, právě když se tak prudce rozpršelo, jel jistý stařeček vozka k nádraží a předejel velikého cizího pána v krátkých kalhotách. „Sednou si pod plachtu," volal na něho. „Nechci," řekl pán. Děda jel dále, ale litoval promoklého chodce a volal na něho po druhé. „Nechci," křikl pán vztekale a rozběhl se poklusem k nádraží. Nápadné, „divné" na něm bylo, „že byl tak veliký a že mi ho bylo tak tuze líto". (Výslech starého vozky.)

O málo později přišel na nádraží týž převeliký člověk ve sportovních šatech a čekal na večerní vlak přecházející v dešti po peronu. Přednosta stanice jej posílal do čekárny, ale pán si vyhrnul límec a mlčel. Po chvíli šel mu přednosta oznámit, že dnes vlak vůbec nepojede, protože na čtyřicátém pátém kilometru se udrotila lijákem skála a zasypala trať. Tu veliký pasažér strašně klnul a ptal se, kdy pojede příští vlak. Za čtyřicet hodin, mluvil přednosta, a skoro se zděsil jeho zuřivých a bolestných očí. „Musíte přespat

45

v městečku,“ radil mu účastně. „Nestarejte se o mne,“ odpověděl cestující příkře a odešel. Jeho tvář byla zakryta, přece však budil podivný a „mučivý“ dojem, „jako by to byla tvář člověka v smrtelném nebezpečí“. (Výpověď přednosta stanice.)

Týž cizinec objevil se večer v hostinci ve městečku, dal si vytopit pokoj a přinést jídlo. Později hostinský zaťukal. „Co je?“ vykřikl host zděšeně. „Pán je turista?“ odvážil se hostinský. „Doporučil bych dobrého povozníka; říká se mu ‚S pomocí boží‘; snad by pán —“ „Rozmyslím si to,“ řekl host a bouchl dveřmi. Po chvíli volal se schodů: „Objednejte mi toho povozníka na pět hodin ráno, pro celý den.“ Dnes časně ráno tedy odejel; byl to pán oblečený jako turista, ohromný, hrozný a s tváří zastřenou. „Všichni jsme se ho báli. Byli jsme zde dole jako zařezání.“ (Výpověď hostinského.)

„Stál u okna jako socha, s hlavou až po strop. Neřikal nic, jen zachřel. Nevím, proč mi bylo tak úzko.“ (Z výslechu s číšníkem.)

„Co teď,“ ptal se Slavík komisaře.

Komisař krčil rameny; prozatím dal si zavolat paní ‚S pomocí boží‘ a sám se ponořil do mapy okolí. Slavík byl stále vzrušenější. Můj bože, mučil se v teskném napětí, jaká to je stopa! jaký

46

úzas! Co se to stalo neobyčejného? Nic víc než vražda? Je to temné. Nesmyslné. Ku podivu nesmyslné.

Zatím komisař vyslyšel povozníkovu ženu; nevěděla nic, a přes to z lidového instinktu hleděla zapírat. Pilbauer pokojně četl starý ceník, jež našel na okně. Je to temné a strašlivé, trdil se Slavík. Stalo se něco nepochopitelného. Krok za krokem můžeme jít po stopách hrůzy. Ale my jen čekáme. Bez konce čekáme.

Bez konce táhla mračna nad tupým odpolednem maloměsta, jež máčel chronický, úporný déšť. Zmrtvělým náměstím běží komisař na telegrafní úřad. V okapu bubnuje voda, a Slavíkovi se zdá, jako by to ťukal jakýsi Morséův aparát nekonečné a podivné zatykače a raporty. Nelze se v tom vyznat. Případ se rozvílí šere a zmateně. Slavík se zmocnila zasmušilá netrpělivost. Je už pozdě.

Konečně přiběhl komisař z pošty. Právě prý dostal telegram ze sousedního města, že tam v hospodě sedí ‚S pomocí boží‘ na mol opilý; vypravuje lidem, že vezl ráno obrovského pasažéra, který si zakrýval tvář šátkem, a nepromluvil ani slova. V polou cesty už to nemohl povozník hrůzou vydržet, i nechal cestujícího vystoupit a ujel mu. Kde to bylo, neví.

Ale je tu aspoň směr. Jako by klouzal po vinuté stuze cesty, řít se automobil s komisařem k sousednímu městu. Slavík sám neměl měřítka

47

pro rychlost; ale slepá fyzická úzkost, jakýsi popud k pláči nebo zvracení, pocit, že vzduch je strašně studený hmotný roub, vražený ústy až do prsou, mezi bolestně palpitující křídla plíc, to vše jej nutilo myslit, že automobil letí nejvyšší snesitelnou rychlostí. Nevěda ani proč, unášen, uchvácen, svíraje křečovitě pažení karoserie, cítil v sobě roditi se dva velké, primitivní city: pýchu a hrůzu.

A náhle stop! znamení šátkem: zastavte! „Poznal jsem váš stroj,“ mluvil spěšně jakýsi posel; „běžím právě pro četníky; u nás, ve Svaté Anežce se něco stalo.“ Ráno prý se tudy hnál kočár se splašenými koňmi a bez pasažéra; za ním přišel pěšky jakýsi kolos a „padl na židli jako balvan“; pak si dal vytopit pokoj a zamkl se tam. Odpoledne na něho ťukali, chce-li něco. Křičel, že shodí každého, kdo se odváží nahoru. Nikdo si teď na něho netroufá. Objevil se na schodech s hlavou obtočenou ručníky a hrozil pěstí. Už přišli i hajní, ale nevědí si rady; jde z něho hrůza nesmírná.

I letěl automobil k Svaté Anežce; jsou to malíčké lázně na úpatí nejvyšší hory toho kraje, proslulé zázračnými celoletními dešti. Ale když tam dojeli, bylo jim slyšet, že neznámý obr sám asi před hodinou sestoupil se schodů, sháněl se po účtu a odešel stezkou, jež vede k samotě na temeni hory, zatím co devět mužů v zamčené

48

místnosti rokovalo, jak na něho. Jen panská ho viděla odcházet a utekla.

Devět mužů obklopilo komisaře; byli to hajní, letní hosté, domácí lidé a drobný, obrylený člověk, jenž padl Slavíkovi kolem krku; byl to houslista a skladatel Jevíšek, který trávil léto umíraje nudou ve zděděném domečku, kde se byl narodil.

„Proč jste ho pustili,“ křičel komisař.

„Neměli jsme času.“

„Nemohli jsme se jaksi sjednotit.“

„Báli jsme se ho,“ dýchá Jevíšek důvěrně.

Komisař se naklonil k Slavíkovi: „Nebyli, zkrátka, organisováni.“

— Hora, na jejímž úpatí nyní stáli, je skalní tabule ponořená v lesích, příkrá a přístupná jen dvěma cestami: vozovou cestou a stezkou pro pěší. Nahoře je něco polí a samota; ostatně všude příkře spadá holá skalní stěna.

Teď zdála se celá hora jen mlhavou masou.

Komisař vyšel před dům a pohlížel na ohromné těleso hory, jako by je vyzýval v boj.

49

Nyní měl se Slavík státí svědkem dějů, které ho překvapovaly nejen jednotlivými událostmi, nýbrž i zvláštním svým rázem. Octl se uprostřed hromadného konání a sám se ho účastnil; byl při tom, když vznikla a rozhoupala se malá a

náhlá organisace skoro vojensky ukázněná; a přece jeho přesný a nejurčitější dojem byl pocit nesmyslného chaosu.

Teprve později uznával, že tomu snad nemůže býti jinak; ale při samotném pohybu děje, když sám byl článkem vedené čety, trpěl nevýslovně všemi těmi hrubými těžkopádnostmi, mařením času, čekáním a váznutím bez konce; stejně však trpěl bruskním přejitím v čin, řitivou rychlostí dění a neladným chvatem celé akce. Skoro s podivem myslil na chvíle, kdy jednal sám; tolik v nich nalézal zvláštního osobního a souvislého tempa, že stěží teď poznával sebe sama v nerytmickém, uchvátaném a hromadném ději, jehož se účastnil. Bylo mu těžko a nejasně.

V jedné z nejhroších chvil celého stíhání, klopýtaje v noci po temeni hory, pocítil tesknou situaci; i myslil na vojáky, na nesčíslná vojska, na malou hlídku čekající rozkazu, na malou čet, jež stíhá zločince na horách, na zločince, bytost osamělou a podivnou, jež ze své samoty čerpá nevím jakou převahu, a na sebe sama; tu sedl si na kámen a psal, nedbaje noci, svým drobným, těsným, hořkým písmem na list zápisníku: „Podstata organisace: udělat z tebe hmotu. Jsi těleso výkonné, vedené cizí vůlí; jsi část — a tedy věc *podstatně* závislá. Uznáv vůdce, přeložil's motivy a cíl, vůli a rozhodování do něho; i nezbyvá tobě než duše pasivní, kterou cítíš *jako utrpení*...“

50

„Dobrá,“ řekl konečně komisař, „obklíčíme horu. Je nás dvanáct, a nadto posílám pro četníky; bude nás dvacet. Čtyři z vás obsadí vozovou cestu; vy, pane, je povedete. Čtyři zůstanou stráží na pěšině; vy, pane, si to vezmete na starost. Jinudy než po cestě se nemůže vrah v noci odvážit. Já sám vystoupím stezkou nahoru. Někdo půjde se mnou.“

„Já,“ hlásil se Slavík.

„Dobrá. Detektiv Pilbauer dá se současně vozovou cestou. Někdo odvážný půjde s ním.“

„Já,“ hlásil se Jevíšek, rovnaje si odhodlaně brýle.

„Dobře. U samoty se sejdeme. Až přijdou četníci, zůstanou dva dole u cest jako hlídky. S ostatními vystoupíte všichni na temeno hory k samotě. — Nastupte, pánové.“

Tak byla hora obklíčena.

Již se stmívalo, když komisař Lebeda a Slavík stoupali k temeni hory. Ač přšlo temné a syrové, hvízdal si komisař tence jako spokojený ptáček. „Co tomu říkáte?“ zeptal se pojednou.

„Divím se,“ řekl Slavík; „myslil jsem... představoval jsem si celou věc jinak. Zajímalo mne řešení; cítil jsem tajemství v tom všem... Ale tohle je jenom lov. Výprava za medvědem. Stíhání zločince.“

51

„Co jiného jste čekal?“

„Řešení. Celý případ je nesmírně temný. Stalo se něco neobyčejného. Už ten bezejmenný mrtvý — necítil jste to hned, hned nad ním?“

„Cítil,“ řekl komisař. „Nevím vlastně proč, ale — Je to záhadné. Nerad na to myslím.“

„Od rána se mučím,“ pokračoval Slavík. „Každé tajemství je jako úkol, a jen proto se tím musím zabývat. Mne nezajímá, že to je zločin; ale že to je tak nevysvětlitelné. Jen proto za tím musím jít.“

„Až ho chytíme,“ řekl komisař.

„Ano,“ namítal Slavík, „místo abychom tajemství řešili, chceme je jen vyzvědět. Prostě vyslechnout. To právě se mi nelíbí. Je to strašně neinteligentní. Snad ho chytíme, ale bude to už jen surová zajímavost faktu. Tajemství je věc duše; každá záhada je jakoby ovanuta duchovým dechem — Jen když se potká se záhadou, uvědomuje si člověk vlastního ducha; i pocítí zachvění a bázeň. Timor Dei... Bázeň ducha. Materialismus je vůbec bez tajemství. Bez bázně. Bez odvahy k bázni. Zkrátka čekal jsem vnitřní řešení.“

„Nemáte snad s sebou revolver?“ ptal se komisař.

„Nemám,“ řekl Slavík mrzutě.

„Škoda. Já také ne.“

„Vidíte,“ pokračoval Slavík, „to všechno je jenom romantika. Noc! hory! a ještě ke všemu

52

revolver! Ostatně jsme ztratili cestu. Jak je to všechno vnější!“

„Ne, pane, hleďte,“ namítal komisař mírně, „my detektivové opravdu nejsme filosofové. Pro nás je to čistě technická záležitost praxe. Věřte, pane, každá praxe vypadá z dálky romanticky. I revolver je jenom nástroj, docela tak jako kleště nebo pluh. Ostatně jsme cesty neztratili.“

Mlčky stoupali opět drsnou cestou, přízračně bledou pod potměným lesem; zdála se neskutčná a předbíhala jejich kroky matně jako tušení. „Čekal jste řešení vnitřnější?“ ozval se náhle komisař. „Ale v métier není vnitřních řešení. Snad by bylo možno zúrodnit pole pouhou modlitbou: ale bylo by to technicky špatné. Snad jsou vnitřní cesty ty nejkratší a nejpřímější ze všech; ale jsou technicky nesprávné. Snad by bylo možno uhádnout zločin pouhým mravním tušením; ale intuice je neodborná. Všichni detektivové v románech pracují technicky špatně. Příliš osobně, příliš vynalézavě. Jejich metoda je zločinecká a ne detektivní. Prává cesta je jiná.“

„Jaká?“

„Sociální rutina. Organisace. Hleďte, existuje technika ovládání lidí, — vsutku technika, protože jedná s člověkem jako s nástrojem. Je v tom pokrok; co bývalo osobním uměním, stává se technikou. Vše, čeho se dotknete, se mění v nástroj. I člověk. I vy sám. Jenom *ten nahoře* se nám vymyká.“

53

„Bůh?“

„Ne, člověk. Zločinec, který prchá. A já tedy nejsem nic než ruka moci. Nic neřeším, svírám jen, a čím silněji tisknu, tím spíše v sobě poznávám moc, která skrze mne prochází. Jen ruka, budiž; ale aspoň cítím tu strašnou a neváhající sílu, která mnou bije. Která dnes opět udeří. Sílu zákona.“

Komisař se odmlčel; byla už noc, a těžko se klopýtal přes kořeny a kamení nahoru. Skutečně ztratili stezku, i lezli slepě do stráně dštícím křovím, chytajíce se země rozšlehanými rukama. Konečně našli jakousi stříšku pro krmení zvěře. Nebylo to pěkné místo; ale dalo se tu aspoň kouřit uprostřed velikého, mokrého hučení hor.

V nekonečných rozlohách noci řinul se temný déšť; jen někde praskla větev; jen někde utrl se kámen a řítíl se skákaje po svahu jako gigantické dupání; vše ostatní pohltil širý šum deště. Slavík teskně naslouchal, jako ztracen v rozsáhlé a neproniknutelné tmě celého světa. Komisař po jeho boku znehybněl. Tu proběhlo jím slabé, jakoby elektrické zachvění; vracelo se vždy silnější a delší, a náhle byl to zachvacující, křečovitý třas —

„Co je vám?“ vykřikl Slavík.

„Nic,“ jekal komisař, „nic to není... Jenom strach... Okamžik! Počkejte okamžik!“

„Proč se bojíte?“

54

Slavík a hospodář s puškou vyrazili ven.

Nahoře v lomenici okno dokořán. Nic, ticho.

Komisař vyšel ven s rozžatou svítilnou; tu Slavík, chápaje sotva smysl, četl na lomenici starý nápis:

Deg Bůh sstestj domu tomu,
wystawěł gsem, newjm komu.

Zatím Pilbauer s Jevíškem stoupali na kopec vozovou cestou. Jevíšek neviděl na krok a trochu se bál, že zabloudí. Detektiv Pilbauer kráčet mlčky a pokojně před ním.

„Znáte cestu?“ vydechl Jevíšek.

„Nikdy jsem tudy nešel,“ odpovídal Pilbauer.

„Podle čeho tedy trefíte?“

„Podle rozkazu.“

Bylo opět ticho. Jevíšek si chtěl něco bzučet, ale přestal: imponovalo mu, že jde s detektivem, i zvážněl velice. „To máte falešné kníry?“ vyhrkl, když se toho sám nejméně nadál.

„Ne, k čemu?“ divil se veliký muž.

„Vy tedy nejste za někoho přestrojen?“

„Ne, to jsem já sám,“ řekl detektiv skromně. Jevíšek rázem pocítil náklonnost k smutnému a tichému muži. „Je to těžké, být detektivem?“ ptal se ho.

„Není. Záleží na povaze. Nejste vy hudebník? To je daleko lehčí povolání.“

56

„Nevím... Jen to, co o něm říkali... Nechtěl jsem na to myslet. Vy to necítíte?“

„Ne. Jenom bázeň ducha.“

„To není to. Něco horšího, strach... Nesnesu toho!“

„Pojďte raději,“ naléhal Slavík, kterému začínalo být nevolno.

„Hned... Jděte napřed. Tiše. Jděte!“

Šlo to jen po čtyřech mezi skalami. Snad už nelze výše. „Jděte!“ drtil komisař mezi zuby. Rozdíraje si ruce a kolena drápal se Slavík nahoru! teprve když opět našel stezku, projelo jím zamrazení hrůzy: vždyť stačilo, aby mu uklouzla noha —

Komisař mlčky jej předběhl a pustil se rychle po temeni. V samotě svítili. Komisař tiše zaklepal, a dveře se pootevřely pro jedno oko. „Zde policie,“ zašeptal komisař a dveře se rozlétly jako výdechem úlevy. „Díky bohu,“ zašeptal tajuplně hospodář odkládaje pušku, „ach, díky bohu!“

„Kdy přišel?“ ptal se komisař chvatně.

„Před hodinkou. Chtěl nocleh. Je na půdě.“

„Přijdu hned,“ ozval se náhle s hůry mohutný, chraptivý hlas. „Jen co se obléknu.“

Skokem byl komisař na schodech, jako by vržen slepou silou. „Ve jménu zákona!“

„Hned,“ mluvil hlas vzdáleněji. „Jsem totiž... trochu... nachlazen.“

„Hlídejte venku,“ křičel komisař dolů, „chyťte ho venku! Bězte honem!“

55

„Ó, nevěřte,“ zvolal Jevíšek. „Na příklad právě teď... Skládal jsem totiž něco většího, kvartet — Zkrátka nemohl jsem dále. Nevím si už rady. Uniklo mi to.“

„Musíte po tom pátrat,“ mluvil detektiv.

„Oh, umělec vždycky hledá. Po celý život. Ale teď mne to vyčerpalo. Proto jsem šel s vámi, abych trochu zapomněl, abych si ulevil.“

„Myslíš jsem, že jste šel ze zvědavosti, jako ten druhý pán.“

„Ó ne, šel jsem vlastně bez zájmu. Těšil jsem se, že něco uvidím, něco neobyčejného a vzrušujícího. Je někdy třeba ořesu... Ach, vezměte mne s sebou častěji!“

„Milerád,“ řekl detektiv vážně, „bude-li vám přikázáno jít. Ale bez příkazu nechoďte. Nedobré je stíhat člověka.“

V Jevíškovi se pohnulo svědomí. „Vždyť je to vrah,“ hájil se.

Detektiv kýval hlavou. „Ano, nedobré je ne-stíhat člověka.“

„Co tedy se má?“

„Nic. Všechno je stejně nedobré. Zlé je bít i nebít, soudit i promíjet — Všechno má svůj stín i svou vinu.“

Jevíšek chvíli přemýšlel. „Co vlastně děláte vy?“

„Dělám jen, co musím. Nejrozumnější je poslechnout. Podrobit se rozkazu.“

„Co ten, kdo dává rozkazy?“

57

„Chybuje, pane. Nedobré je poroučet; a nejhorší ze všech poblouzení.“

„A přece se má poslechnout?“

„Ovšem. To by pak nebyl rozkaz, kdyby se ho neposlechlo.“

„Vy byste nemohl dělat umění,“ ušasl Jevíšek.

„Ne,“ řekl detektiv. „Umění je příliš samovolné.“

„Ó, i umění má pravidla, která se musejí splnit.“

„Rozkazy?“

„Ne, rozkazy to nejsou.“

„Tak vidíte,“ zamručel Pilbauer.

Jevíšek byl zmaten; v mysli vytanula mu večerá nejistota, všechny mučivé pochyby, které mu bylo snášeti v jeho umění; oč lépe by mu bylo, kdyby mu jakýsi vyšší hlas prostě nařídil, co a jak — Vzdáleně a melodicky vyvstal mu motiv vyššího hlasu. Tiše bral se Jevíšek za velikým, zasmušilým mužem, jenž s naprostou jistotou nalézal ve tmách cestu, již neznal; zatím co on, Jevíšek, jenž tu byl doma, se stokrát mátl a klopýtal hledaje záhybu cesty, kterého tu nebylo, nebo směřoval tam, kde nejbližší krok by ho svrhl se skály.

Jak jsou si jisti, přemítal. Slavík, jenž je pln poznání; komisař, který smí poroučet, — jakou jistotou je člověku moc! a Pilbauer plný podrobení; jak jsou si jisti, zatím co já nemám po-

Zatím už přestalo pršet a na vrcholky hor padla mlha. Nebe se vyčistilo a měsíček prozářil husté mlhy mléčnou světlostí; širý kraj zahalil se měkkým a téměř sladkým tichem.

Jevíšek ubíhal za přecházející masou, jak rychle jen dovedl; bylo to divoké kličkování po temeni hory, mlčelivé a úporné. Jevíškovi docházel dech. „Nemohu,“ vydechl a stanul.

„Ani já nemohu,“ ozval se z mlhy širý hlas.

Jevíšek sedl si na kámen a prudce oddychoval.

„Nemocného honíte,“ mluvil hlas chraptivě a silně. „Vyhнали jste ho s lože a vzali mu přístřeší. Není vám toho dost? Málo jste mi udělali?“

„Vy jste nemocen?“ zvolal Jevíšek.

„Co ještě chcete?“ žaloval hlas. „To je nelidské! odporné! Nechte mne konečně!“

„Nemůžete odejít,“ řekl Jevíšek znepokojen. „Chytili by vás... Obklíčili horu.“

„Tolik je vás?“ mluvil hlas se svrchovanou hořkostí. „To je hanba! Co si teď počnu? Bože, ó Bože, co si počnu?“

Jevíšek ustrnul v bolestných rozpacích.

„Ježíši Kriste,“ bědoval hlas, „co si teď počnu? Obklíčili horu... Kriste Ježíši!“

Světelná bělost naplnila srdce Jevíškovo. „Pane,“ začal chvějivě.

„Co si teď počnu,“ třásl se v mlze hlas. „Jsem ztracen! ztracen! ztracen! Ó Bože, jak je to možno!“

„Pomohu vám, pane,“ zvolal Jevíšek chvatně.

koje — Krása mi nedá spát a nedá mi klidu; nikdy, nikomu nedá jistoty —

Být raději detektivem, mihlo se teskně Jevíškovou hlavou; a když už hledat, tož aspoň nic nadlidského, co *musí* člověku unikat! Vždyť i já stihám, napadlo ho, — tu a tam najdu stopu či uslyším ohlas; ach, věčně se vzdalující ozvuk něčeho dokonalého! Anděla, jenž zpívá!

„Co to zpíváte?“ zeptal se Pilbauer najednou.

Jevíšek se lekl a zalil horkem: „Já že jsem zpíval?“

„Zpíval. Bzučel. Něco velice krásného.“

Jevíška zalila nová, radostná vlna: „Opravdu! Děkuji vám! Neměl jsem ani tušení — Jak to vlastně bylo?“

„Bylo to — bylo to — Nevím už. Pořád se to měnilo, jinak a jinak — Už si nevzpomenu. Krásné to bylo.“

Zatím docházeli k temeni hory. Jevíšek už nepřemítal ani nezpíval. Pilbauer jej mlčky a bezpečně vedl vpřed. „Někdo běží, stůjte,“ zašeptal náhle. Jevíšek napial sluch, ale slyšel jen varhany hor. „Tiše,“ opakoval detektiv.

Deštěm řtila se před nimi, valila se, skákala ohromná hmota lidského těla a zmizela ve tmě. Jevíšek úžasně překvapen, ani nehlesnův pustil se za ní z jakéhosi loveckého prapudu. Pilbauer popoběhl za nimi, ale mlha je pohltila; i mávl rukou a bral se k samotě.

„Zradit mne chcete,“ zaúpěl hlas. „Otče náš, jenž jsi na nebesích, posvět se jméno tvé, přijď království tvé, buď vůle tvá... vůle tvá... Dej mi uniknout! Bože, dej mi uniknout!“

Tu pocítil Jevíšek bolest, nadšení, hrůzu, — lásku a poranění, radost, pláč a vášnivou statečnost: i povstal chvěje se a řekl: „Pojďte, hlídají jenom cesty. Půjdu s vámi. Nebojte se.“

„Nechodte sem,“ vykřikl hlas.

„Půjdu s vámi. Nebojte se mne. Kde jste?“

„Ježíši Kriste,“ jekal hlas hrůzou. „Nechci, nechci nic od vás!“

Tu spatřil Jevíšek před sebou beztvary stín a horečný dech mu zavál do tváře. „Nechte mne,“ zachrčel hlas, něčí ruka se dotkla jeho prsou, a náhle prchal stín houpavými skoky do mlhy.

Komisař hryzl si prsty na prahu samoty. Slavík se k němu přiblížil. „Pane,“ začal, „uvažoval jsem o věci — Slyšel jste svědky; všichni mluvili o něm jaksi podivně. Jako by byl pořád větší. Roste nám do nekonečna. Zvláštní sugesce.“

Komisař zvedl své unavené oči.

„Snad tak působí svým chováním,“ pokračoval Slavík. „Ohromuje lidi. Je to šílenec, megaloman. Vše tím vysvětlíte.“

Komisař potřásl hlavou a sklopil oči.

Od samoty rozvíjí se řetěz mužstva po šíři horské pláně. Deset, dvacet lidí. Táhnou pomalu a beze slova, s oprádkující mechaničností. Jen chvílemi zařínčí potichu zbraň.

Komisař povolil sevřeným zubům. Jsem unaven, příliš unaven. Nemohu dále.

Opřel se o strom a zavřel oči. Cítil se zcela maličký únavou. Nemohu dále. „Cože? Už jsi unaven, darebo?“ táže se náhle hlas otcův. „Pojď, vezmu tě na záda.“ Ach, nic jiného nechtěl synáček. Zádá má tatínek jako obr; pěkně a vysoko se to sedí, jako na koni. Cesta ubíhá. Tatínek páchne tabákem a silou. Jako obr. Nikdo není silnější. Tu zastaví něžností tiskne se klouček líčkem k jeho vlhké tuří šíji.

Komisař se vytrhl. Jsem unaven. Kdybych se mohl soustředit! Kolik je, na příklad, sedmkrát třináct? Počítal vraště čelo a hýbaje rtoma. Není možno se dopočítat. Bez konce opakoval si obě čísla. Jsou jaksi zvlášť protivná, nedělitelná, nepoddajná. Nejhorší ze všech čísel. Beznadějně vzdával se komisař řešení.

Pojednou slyšel jasně a členěně; kolik je sedmkrát třináct? Jeho srdce se zastavilo leknutím: To je pan učitel. Teď vyvolá mne, teď, teď... Kriste Pane, kam se mám schovat? Co si počnu? Dej mi uniknout, Bože! Dej mi uniknout!

Vtom zazněl výstřel.

62

Zatím putoval Jevíšek po kopci, nevěda kudy a kam. Chvillemi naslouchal; ale nikdy nebyl svět zamkljší; nikdy zaklopenější; trochu to bolí a trochu opíjí; a Jevíšek šel dále, bez myšlenky, nevěda ani, kde je.

Vtom zazněl výstřel. Od hory k hoře letěla poplachem ozvěna, vždy vzdálenější, tišší, strašnější. Opět nastalo ticho krutější než předtím; tu teprve pochopil Jevíšek, že tu je sám a sám, nepatrný a bezcílný na horách, že jde opět domů a z jeho srdce že stále prýští trhlínkou starost a drobně, stísněně proudí nesmírný žal.

Pilbauer prodíral se houštím; voda mu stékala za krk a do bot, všady se hbitě prodírala, provinula, proklouzla úskočně a nepřátelsky; tu vzdal se Pilbauer všech ohledů k sobě a pustil se houštinou jako beran.

Vtom zazněl výstřel. Třeskl ze vzdálenosti několik kroků přímo proti němu. „Dejte přece pozor,“ zahučel detektiv a musel se opřít, aby neklesl; tak se pod ním zachvěla kolena. Mohlo to být už dnes, pocítil náhle, málem se to mohlo stát! Už dnes! Už dnes! Mohlo to tu už být! Konečně to už mohlo být!

63

Tu spatřil Slavík stín kráčeji trhavě a automaticky jako loutka. Stěží uhodl, že je to komisař, i zamířil k němu. „Poslyšte,“ řekl chvatně, „právě jsem přemýšlel o věci. O těch monogramech. Věc je jasná. Ten zavražděný je cizinec.“

Slavíkovi se zdálo, že komisař něco šeptá.

„Ano,“ pokračoval, „nepochybně cizinec. Člověk, po kterém se nikdo nebude ptát. Jinak věc nemá smyslu. Nikdy jeho totožnost nebude poznána, nikdy nebude nikdo pohřešován — A ujde-li vrah, nic ho už neprozradí. Není šílený. Věděl dobře, co dělá. Zavraždil život, podobu i jméno člověka; snad mu nade vše záleželo na tom, aby zabil i jméno; oh, snad to nejstrašnější na věci bylo právě jméno. Jméno, které by prstem ukázalo na vraha. A i kdybych nikdy toho jména nevěděl, teď, teď konečně je mi vše jasno.“

„Ano, ano,“ vypravil ze sebe komisař mátožně, „ano — Zachovejte dis-tance — Do řady! Pochod!“

Jevíšek je už doma; tise, teple bzučí lampa nad rozepsaným kvartetem, kde poslední tón, převysoký a třepetavý jako skřivan, volá po dokončení. Váhavě a s bázní se začíná Jevíšek do svého rukopisu. Je tu vše, jak bylo: jásavá radost věty, zpěvná a volná kantiléna — Nic se nezměnilo. Nic nezmění krásy a nemůže se jí

64

tknout; nic se nezachvělo, nezasmušilo, nezatemnilo v kouzelné a prchavé tkáni tónů; nic, pranic se neudálo. I staré pochyby zůstaly: tu a tam ozývá se bázeň, neobratná a těkavá úzkost, ná-maha vířící tanečnice skryvaná utkvělým úsměvem...

Jevíšek se rozpomínal na motiv vyššího hlasu, který mu zatanul na hoře: na hromovou kadenci hlasu, jenž na věky rozkazuje. Jevíšek zavrtil hlavou: To není to. Vyšší hlas neporoučí. Vyšší hlas dovolává se své bolesti.

Smutnější než noc je úsvit dne. Do dále temno; znenáhla, jako by napětím krise prochvěl se vzduch, vyčistí se obrysy věcí holejí a chladněji. Zdi mrtvě zasvitnou vlastní bělostí, hmoty poblednou a každá věc prohlédne nejasně a utkvěle; oč více vidíš, o tolik vidíš vše neskutečnější. — Na východě svítá; svět procitá v úsvitu dalekém a nedůvěrném; vidíš vše s podivnou jasností, a přece není to světlo. — Lidé se probouzejí v dusné horkosti loží a vyzírají v den horší a krutější než byl včerejšek.

Když se rozednilo, tloukl někdo na Jevíškovy dveře. Malý houslista se vytrhl z polosna, pole-

5

65

kal se a běžel otevřít. Na zápraží stál Slavík, komisař a Pilbauer.

„Kam jste se v noci poděl?“ zvolal Slavík. „Měli jsme o vás tolik starostí!“

„Utekl?“ zašeptal Jevíšek.

„Utekl,“ řekl Slavík vyhýbavě. „Spadl se skály a — —“

„Je mrtev?“

Slavík potřásl hlavou. „Mrtev. Leží tam tváří k zemi... přikryt chvojím. Konec historie.“

Jevíšek mlčky šel rozdělat oheň, aby uvařil hostům kávu. Konec historie, opakoval si hledě do plamenů; mrtev, přikryt chvojím. Plameny pálily ho v oči, i sňal si brýle a vytřel si slzy. Konec historie.

Slavík se namáhal cosi dokazovat komisaři o jasném případě. Jevíšek vůbec mu nerozuměl a nechápal, proč mluví tak živě. Třesoucí se rukou zavadil o struny svých houslí. Struna se rozzvučela, a Jevíšek utrl rukou, jako by se spálil. Slavík se zarazil v řeči, komisař se zachvěl a Pilbauer zvedl svá těžká víčka.

„Promiňte,“ zašeptal Jevíšek.

„Znělo to jako zalkání,“ řekl Slavík roztržitě a nepokojně. „Vůbec, smutná historie. Kdybych byl tušil — —“

Nikdo se v světnici nepohnul.

Slavík si hryzl rty hořkostí. „Bylo v něm cosi velkého,“ začal opět; „každý to cítil; bylo to, jako by nad lidsky rostl. Chtěl jsem ho poznat,

a proto, jen proto jsem ho stíhal. Ach, měli bychom vždy raději držet s tajemstvím než... než...“ Slavík se zamračil. „Je mrtev, uštván.“

„Má to — aspoň — odbyto,“ ozval se náhle Pilbauer.

V světnici nastalo útlivé ticho. Jevíšek pohlízel blankytně, krátkozrace na své hosty; viděl Pilbauera nepohnutě dumat s očima sklopenýma, jako by něčeho vzpomínal; viděl Slavíka hrýzti se hořem výčitek a sebemučení; viděl komisaře, jak zmořen, znaven poklesá smutkem a slabostí chorého dítěte. Vždyť byste se s ním mohli srozumět, cítil, vy všichni! Byl tak nešťastný a chtěl jen uniknout — jak dobře byste mu mohli rozumět!

„Mluvil jsem s ním,“ řekl váhavě. „Nebyl ni jak záhadný.“

Slavík užasle vzhledl: „Že nebyl...?“

„Nebyl,“ opakoval Jevíšek, „vždyť naříkal; strašně naříkal na všechno.“

„Nebál jste se ho?“ ptal se komisař náhle probuzen.

„Nebál. Kdybyste ho jen slyšeli — Ach, jak dobře byste mu mohli rozumět!“

6. Translatološka analiza

Tema ovoga poglavlja bit će se analiza problema na koje nailazimo u prijevodu pripovijetke *Hora* iz zbirke *Boží muka* i objašnjenje rješenja koje smo odabrali. Neki su problemi bili su zahtjevniji od drugih, no pri rješavanju svih problema trudili smo se misliti na čitatelja, ali i na autora originala te što manje intervenirati u tekstu.

6.1 Prijevod književnoga naslova

Budući da je pripovijetka *Hora* dio zbirke *Boží muka*, koja ima simboličan naslov što na slikovit način uvodi atmosferu i tematiku svih pripovijedaka, prvi je korak bio prevesti naslov same zbirke.

Boží muka su male, uske i visoke građevine u obliku stupa građene obično na raskrsnicama u češkim selima od 14. stoljeća. Obično imaju krovic s križem, a u kućištu ispod njega je slika Kristova mučenja, odakle im i naziv. Ta je predodžba Božje žrtve trebala navesti čovjeka da se zaustavi u svakodnevnom životu i zamisli nad smislom života (Švestková 1996). Mravcová navodi citat Karela Čapeka iz jednog od pisama S. K. Neumannu (1962) koji je ključ razumijevanja naslova zbirke:

Člověk octne se nějakou událostí vnitřní nebo zevní na rozcestí, kde končí jeho racionální, zvykový život, mechanismus rozumu a vnitřního pohodlí; setkává se s neznámem, s nečím záhadným, jako když neví, kterou cestou se dát. To je cit strašného znepokojení a nejistoty, bolesti, stesku a tápání; ztrácí půdu pod nohama a bezradně se zastaví. A tu se v něm ozve hlas duše, první a skoro dětská orientace; žádné řešení záhady, nýbrž jen obrat do sebe, zvnitřnění (1999: 166).

Problem u prevođenju nastaje zbog toga što je Boží muka, kako vidimo iz definicije, kulturno specifičan češki pojam za koji ne postoji ekvivalent u hrvatskome jeziku, a doslovni prijevod toga izraza našem čitatelju ništa ne bi značio. Kod prevođenja takvih pojmova Levý savjetuje ovako:

Za ty prostředky, pro které domácí jazyk nemá ekvivalenty a které v původním znění nemají schopnost vyvolat iluzi prostředí originálu, je možno substituovat domácí analogii bezpříznakovou, neutrální, která není jasně spojena s dobou a místem překladu (1998: 123).

Vodeći se naputkom Jiříja Levog (1998: 158) da je u prijevodu književnoga naziva nužno sačuvati značenje, ali i stilističku narav i mogućnost asocijacija, odlučili smo u hrvatskome pronaći pojam značenjski i simbolički najbliži originalu te smo kao prijevod naslova zbirke odabrali pojam „križ krajputaš“. Križevi krajputaši građeni su uz puteve i na raskrižjima te je njihova svrha da se prolaznici malo zaustave, zamisle nad svojim životom i nađu duhovno osnaženje (Stantić 2008). Prema ovoj definiciji vidimo da je pojam križa krajputaša simbolički i značenjski blizak pojmu Boží muka i time odgovara zahtjevu Jiříja Levog, no naš prijevod naslova ipak ima nedostatak – pojam specifičan za jedan narod i kulturu preveli smo pojmom specifičnim za drugi narod, povezanim s mjestom prijevoda i time je došlo do udomaćivanja i aktualizacije prijevoda. Unatoč tome nedostatku smatramo da je križ krajputaš dobar izbor za naslov zbirke budući da odgovara ideji Karela Čapeka i temi čitave zbirke te svojom simboličnošću i mogućnosti asocijacija na čitatelja prijevoda djeluje slično kao originalni naziv na svoga čitatelja.

Za razliku od naslova zbirke, naslov pripovijetke *Hora* nije bio nimalo problematičan jer u hrvatskome postoji gotovo potpun značenjski ekvivalent, a to je gora. U oba jezika taj pojam označava planinu, koja i jest mjesto zapleta ove pripovijetke.

6. 2 Pohrvaćivanje prijevoda

Kod stvaranja književnoga prijevoda najvažnije je na umu imati čitatelja i razmišljati o tome kako njemu najbolje prenijeti izvorni tekst. Pri tome je bitno odlučiti što će se od nacionalnih i kulturnih specifičnosti izvornoga teksta sačuvati u prijevodu. Jedna od takvih odluka je i ona o prevođenju vlastitih imena. U ovome smo se prijevodu vodili Jiříjem Levým:

Vlastní jméno možno přeložit, pokud má hodnotu jen významovou (...). Při překladu jde přirozeně jen o význam, jenž má platnost v celku díla, nikoli o významovost absolutní: nebudou se překládat jména, která sama o sobě mají sice sémantický obsah, ale takový, který není součástí významové výstavby díla (1998: 116).

Iz toga razloga u prijevodu ove pripovijetke susrećemo lik Slavíka, a ne Slavujića i Lebedu umjesto Lobode – iako njihova imena imaju značenje, ono ne igra nikakvu ulogu u samom sadržaju djela. Također smatramo da, budući da su hrvatski i češki srodni jezici,

imena likova i češka grafija ne bi smjeli smetati hrvatskome čitatelju u razumijevanju i doživljaju pripovijetke.

Iako smo odlučili ne prevoditi vlastita imena likova, nismo se toga držali kod prijevoda imena mjesta. U ovoj se pripovijetci spominje samo jedno mjesto i to je Svatá Anežka. Budući da za samu radnju i ideju pripovijetke nije bitno gdje se točno odvija, izabrali smo prevesti naziv toga mjesta, tako u prijevodu imamo Svetu Agnezu. Odlučili smo se za takav prijevod kako bismo tekst što više približili čitatelju i uskladili ga s duhom hrvatskoga jezika.

Još je jedan od izazova pri prilagođavanju teksta hrvatskome jeziku i čitatelju bio prijevod oslovljavanja i društvenih konvencija. U izvornome tekstu često se koristi imenica *pán*, bilo u oslovljavanju, bilo u spominjanju muških likova. Tako naprimjer nalazimo rečenicu:

Teprve po dlouhých hodinách zastavil před lomy automobil a z něho vyskočili tři páni. (Čapek 2000: 41)

U češkome se jeziku puno više nego u hrvatskome nekome obraćamo kao gospodinu ili tako govorimo o muškarcima. Budući da bi se neprestano ponavljanje riječi *gospodin* hrvatskome čitatelju činilo neprirodnim i puno više stilski obilježenim nego češkom čitatelju, u ovome smo se primjeru riječ *pán* odlučili prevesti najneutralnijim izrazom - *čovjek*. Tako naš prijevod ove rečenice glasi:

Tek se poslije dugih sati ispred kamenoloma zaustavio automobil i iz njega su iskočila tri čovjeka.

U nekim smo primjerima *pán* ipak preveli kao *gospodin*, većinom kod oslovljavanja i obraćanja, dok smo ga negdje potpuno izbacili. Tako u češkom tekstu nalazimo ovaj ulomak:

Světelná bělost naplnila srdce Jevíškovo. „Pane,“ začal chvějivě.

„Co si teď počnu,“ třasl se v mlze hlas. „Jsem ztracen! ztracen! ztracen! Ó Bože, jak je to možno!“

„Pomohu vám, pane,“ zvolal Jevíšek chvatně (Čapek 2000: 60).

U hrvatskome prijevodu prvo '*pane*' prevedeno je jer se Jevíšek obraća nepoznatom

muškarcu, dok je drugo izbačeno kako čitatelju ne bi zvučalo previše usiljeno:

Jevíšekovo srce ispunila je blještava bjelina. „Gospodine,“ zadrhtao je.

„Što da sada radim,“ drhtao je glas u magli. „Izgubljen sam! Izgubljen! Izgubljen! O Bože, kako je to moguće!“

„Pomoći ću vam,“ brzo je uzviknuo Jevíšek.

Ovdje smo se držali pravila Jiříja Levog:

V překladu má smysl zachovávat jen ty prvky specifická, které čtenář překladu může cítit jako charakteristické pro cizí prostředí, tj. jen ty, které jsou schopny být nositeli významu „národní a dobová specifická“. Všechny ostatní, které čtenář nechápe jako odraz prostředí, pozbývají obsahu a poklesají na bezobsažnou formu, protože nejsou schopny konkretizace (1998: 122).

Jedan od najvećih izazova pri prevodenju ove pripovijetke bio je prijevod i pohrvaćivanje staroga natpisa koji Slavík vidi na zabatu kuće:

Deg Bůh sstestj domu tomu,
wystawěł gsem, newjm komu. (Čapek 2000: 56)

Natpis je to napisan suvremenim leksikom, ali češkim pravopisom iz 14. stoljeća kada se još mnogo čeških glasova zapisivalo pomoću nekoliko latiničnih slova (Pleskalová 2008). Čapek ipak ne provodi pravila tadašnjeg pravopisa dosljedno te koristi diakritiku i zapisuje dužinu, što je u pravopisu iz 14. stoljeća bilo rijetko. Sam je natpis na čitatelja trebao djelovati staro i vjerojatno pomalo šifrirano, ali ipak razumljivo pa je u prijevodu bilo potrebno naći nekakvo slično rješenje.

Na hrvatskim su se prostorima u 14. stoljeću još uvijek kao većinska pisma koristile glagoljica i ćirilica, a tek su se pojavili prvi tekstovi pisani latinicom. Tako nam je prva opcija bila šifrirati tekst glagoljicom ili ćirilicom, ali oba su pisma prosječnom suvremenom hrvatskom čitatelju potpuno nepoznata i natpis na kući ne bi malo šifrirale, već bi ga učinile potpuno nerazumljivim. Osim toga, bilo bi neobično da neka kuća ne sebi ima glagoljični natpis. Zbog toga je odlučeno u prijevodu koristiti latinicu. Kada se latinica pojavila nije bila prilagođena hrvatskom glasovnom sustavu te su se stoga rješenja, kao u češkom jeziku, tražila kombiniranjem znakova. Svaki je autor u svojim tekstovima nudio svoja rješenja, a najviše je

varijanti bilo u bilježenju palatala, dok se većina drugih znakova zapisivala kao i danas (Damjanović 2004: 303-304).

Budući da hrvatski latinični pravopis iz 14. stoljeća nije bio ujednačen ni normiran, morali smo donijeti odluku kako arhaizirati pravopis ovoga natpisa. Odlučili smo se voditi radom Dijane Ćurković (2008) koja analizira različite vrste bilježenja palatala od 14. do 17. stoljeća. Za svaki od palatala postojalo je nekoliko varijanti pa smo odabrali onu koja je bila najzastupljenija, tako *ž* zapisujemo kao *h*, *j* kao *y* i *ć* kao *ch*. Kako se hrvatski pravopis u većini drugih latiničnih znakova nije mnogo razlikovao od današnjega, odlučili smo tekst još malo arhaizirati kako bismo jače istaknuli njegovu starost, stoga koristimo aorist koji se u hrvatskome pomalo osjeća kao zastarjelo i pjesničko glagolsko vrijeme te koristimo glagolski prilog sadašnji kako bismo imali još jednu priliku zabilježiti palatal pravopisom iz 14. stoljeća. Nismo željeli arhaizirati sam leksik natpisa budući da ni u originalu leksik nije bio zastario. Nakon svega toga naš prijevod glasi:

Blagoslovi Boxe ovay dom
izgradih ga tu, ne znayuch kom.

Kako u hrvatskome nismo imali toliko prilika koristiti starije načine bilježenja slova, natpis je u prijevodu možda lakše razumljiv i manje šifriran, ali smatramo da je u njemu ostao element starosti i nerazumljivosti koji je bio bitan u izvornome tekstu.

6.3 Citati i intertekstualnost

Ponekad se u književnim djelima pojavljuju citati iz nekog drugog književnog djela. Ti su citati najčešće bitni u kulturi autora izvornoga teksta te su dobro poznati njegovim čitateljima i nije ih potrebno istaknuti i objasniti. U ovoj pripovijetci nalazimo dva primjera intertekstualnih navoda, oba povezana s kršćanskom i vjerskom kulturom. Prvi je primjer molitva *Oče naš*. Lik ubojice u trenutku očaja tom molitvom traži pomoć od Boga. Budući da je ta molitva dobro poznata i u hrvatskoj tradiciji i svi bi ju čitatelji prepoznali, nismo imali problema s prenošenjem molitve u prijevod – jednostavno smo iskoristili hrvatsku verziju molitve.

Drugi je primjer intertekstualnog upućivanja bilo teže prenijeti na hrvatski jezik. Radi se o istom primjeru iz prošlog poglavlja:

Deg Bůh sstestj domu tomu,
wystawěł gsem, newjm komu. (Čapek 2000: 56).

Osim što smo našli podatak da je to natpis kakav je moguće naći na kućama u Češkoj (Adámek 1896: 352), prvi je stih toga natpisa naslov češke božićne pjesme. Iz tog razloga najbolje bi bilo kada bismo i u prijevodu imali božićnu pjesmu koja bi imala slične asocijacije kod čitatelja. U potrazi za takvom pjesmom u hrvatskoj tradiciji nismo imali sreće. Naime, hrvatska tradicija ne poznaje pjesmu takvoga ili sličnoga naslova, a ne bi imalo smisla iskoristiti bilo kakvu božićnu pjesmu jer je u pripovijetci bitno što je to natpis na kući, stoga bi u prijevodu trebala biti sastavnica doma ili kuće. Kako bismo u prijevodu sačuvali asocijaciju na božićno vrijeme, prvi smo stih odlučili prevesti riječima *Blagoslovi Bože ovaj dom* što bi čitatelja moglo podsjetiti na blagoslove kuća koje svećenici obavljaju nakon Božića. Drugi smo stih natpisa doslovno preveli s češkoga zadržavajući rimu. Takav nam se prijevod činio najboljim rješenjem budući da smo zaključili da u izvornome tekstu sama citatnost natpisa ne igra veliku ulogu. Iako smo izgubili intertekstualno upućivanje, zadržali smo malu mogućnost asocijacije na razdoblje Božića i tako nismo potpuno iznevjerili moguću namjeru autora izvornoga teksta.

6. 4 Proširivanje i sužavanje značenja

Pri prevođenju je bitno imati na umu da jezični sustav s kojega prevodimo i onaj na koji prevodimo nisu sumjersljivi, stoga je bitno razumjeti tekst kako bismo mogli donijeti ispravne odluke pri prevođenju. Prema Jiříju Levom:

Skutečností chápání je podmínkou uměleckého zvládnutí překladu také proto, že při nesouměřitelnosti obou jazykových materiálů není možná úplná významová shoda vyjádření mezi překladem a předlohou, a pak nestačí jazykově správný překlad, ale je nutná interpretace. Častý je případ, že mateřský jazyk není schopen významově tak širokého nebo mnohoznačného výrazu, jaký je v originálu; překladatel pak musí význam specifikovat, rozhodnout se pro jeden z užších významů, a k tomu potřebuje znát skutečnost, která se za textem skrývá (1998: 59).

U ovome je prijevodu bilo nekoliko slučajeva kada je bilo potrebno sužiti značenje jer u hrvatskom jeziku nije bilo ekvivalenta koji bi uspješno prenio višeznačnost originalnog izraza. Jedan od takvih primjera je ovaj:

Jevíšek napial sluch, ale slyšel jen varhany hor. (Čapek 2000: 59)

Problematiczna riječ u ovoj rečenici su *varhany*. Značenja pojma *varhany* koja uvodi *Slovník spisovného jazyka českého* (dalje SSJČ) i koja su nam bitna pri prevođenju su (1) glazbeni instrument - orgulje i (2) okomite udubine valjkastog oblika u krševitom vapnencu, ispunjene glinom ili pijeskom. Kao što vidimo, Čapek se u svome tekstu igra s oba značenja te riječi, govori u udubinama u gori koje proizvode zvuk kao orgulje. Budući da u hrvatskome jeziku nismo našli geološki pojam koji bi slikovitošću i značenjem odgovarao originalu, odlučili smo prevesti *varhany* kao orgulje i tako sačuvati slikovitost prizora nauštrb terminološke točnosti jer smo zaključili da je u ovoj sceni, kao i u pripovijetci uopće, slikovitost bitnija i neki bi strogi terminološki pojam djelovao čudno i ne bi se uklapao u čitavu sliku. Tako naš prijevod glasi:

Jevíšek je napeo sluh, ali čuo je samo orgulje gora.

Još je jedan od problematičnih izraza u prevođenju bio *samota*. Iako se u značenjima osamljenosti i udaljenog osamljenog mjesta slaže sa značenjima riječi *osama* u hrvatskom, češki pojam može označavati i kuću udaljenu od naseljenog mjesta. U pripovijetci je *samota* mjesto na kojem se skriva ubojica i gdje se raspliće radnja te je bitno naći odgovarajući prijevod te riječi. Kako se ubojica u pripovijetci skrivao u kući, odlučili smo riječ *samota* prevoditi kao *kuća na osami*. Navodimo primjer iz teksta:

„Dobře. U samoty se sejdeme. Až přijdou četníci, zůstanou dva dole u cest jako hlídky. S ostatními vystoupíte všichni na temeno hory k samotě. – Nastupte, pánové.“ (Čapek 2000: 51).

„Dobro. Sastat ćemo se kod kuće na osami. Kada dođu policajci, dvojica će ostati dolje kod puteva kao straža. Svi ćete se s ostalima popeti na sljeme gore prema kući na osami. – Počnite, gospodo.“

Osim ovih slučajeva kada je bilo teško pronaći potpun ekvivalent u prijevodu, dogodilo se i to da je nađen izraz koji značenjski odgovara originalu, ali njegovo korištenje u prijevodu nije idealno. U izvornome tekstu ovaj je odlomak:

„Ano. Měl turistické boty o tři čísla větší než já.“

„Veliký člověk. Turista. Skutečně,“ divil se komisař zamyšleně, „velmi značně veliký člověk.“
(Čapek 2000: 43)

Problem su u ovome odlomku *turistické boty*. To su cipele namijenjene za aktivnosti u prirodi, između ostaloga za planinarenje, odakle im u hrvatskome naziv *planinarske cipele*. U pripovijetci detektiv i narednik prema cipelama zaključuju da je ubojica turist, odnosno stranac, stoga nije bilo jednostavno odlučiti kako ovo prevesti. Ako bismo u hrvatskome tekstu ostavili *turističke cipele*, to bi bilo potpuno nejasno jer takve cipele u hrvatskom ne postoje. Druga nam je opcija bila prevesti riječ *turista* u replici narednika kao *planinar*, ali iz toga ne bi bilo vidljivo da je lik ubojice stranac, što je bitno u ostatku priče. Treća je opcija bila jednostavno prevesti *turistické boty* kao *planinarske cipele*, a *turistu* kao *turista*. Ta je opcija na kraju prevagnula u našem prijevodu, iako smo time izgubili povezanost cipela s činjenicom da je ubojica stranac.

6.5 Prijevod frazema

Poseban su izazov pri prevođenju nekog teksta frazemi i ustaljeni izrazi, budući da je njihovo značenje različito od zbroja značenja svih njihovih članova. Jiří Levý daje naputak za prevođenje takvih izraza:

Kde slovo nemá význam samo o sobě, nýbrž jen jako součást celku, překládá se celek bez ohledu na významy jednotlivých slov. Jako lexikální jednotka se překládají ustálené fráze, idiomy a většina lidových rčení a přísloví (1998: 129).

Iako hrvatski i češki zbog svoje srodnosti dijele određen broj frazema, u ovoj pripovijetci nije bilo takvih koji bi u prijevodu imali potpune ekvivalente, i formom i značenjem, pa je bilo potrebno pronaći one koje bi značenjski odgovarali originalu.

U pripovijetci naprimjer lik svratištara kaže da su *byli jako zařezaní*, čemu u hrvatskome odgovara izraz *biti kao gromom ošinut*, što znači biti preneražen i jako iznenađen. U jednoj je sceni jedan od likova *na mol opilý*, za taj smo frazem između mnoštva izraza koji u hrvatskome označavaju pijanstvo izabrali prijevod *pijan kao smuk*.

No nismo za sve frazeme i metaforične izraze našli tako jednostavna rješenja. Neke smo frazeme u hrvatskome zamijenili prijevodom od jedne riječi. Nalazimo primjer da Slavíku nešto *vrtá hlavou*. U SSJČ vidimo da *vrtat hlavou* znači zadavati brige, neprestano

biti na umu i ne dati mira. Ekvivalent koji smo našli u odredišnom jeziku glagol je *kopkati*, što nam se učinilo kao dobro rješenje budući da ostaje ta slikovita i metaforična komponenta.

Kod prijevoda još jednoga frazema iz originala pribjegli smo nefrazemskom prijevodu. Riječ je o frazemu *padnout jako balvan* koji znači teško pasti. U pripovijetci je lik ubojice *padl na židli jako balvan*. Ovdje je izabran prijevod *svaliti se*, no kako bismo još više istaknuli težinu i muku lika koji se svalio na stolac, dodali smo i usporedbu *kao vreća* te naš prijevod cijeloga izraza glasi: *svalio se na stolac kao vreća*.

Jedan frazem iz originala ipak u prijevod nismo uspjeli prenijeti frazemskim, metaforičkim ili slikovitim izrazom. Radi se o frazemu *sedět na bobku*. U odredišnom jeziku nismo našli nikakvo drugo rješenje osim najjednostavnijeg i nimalo živopisnog prijevoda *čući*.

6.6 Čuvanje autorova stila

Pri prevođenju nije bitno samo ispravno prevesti značenja riječi, potrebno je sačuvati i autorov stil, što nije potpuno ostvarivo, i što više izbjeći stil prevoditelja (Levý 1998: 137). Prema Levom prevoditeljski stil karakterizira osiromašivanje leksika, intelektualizacija i gubljenje stilističkih vrijednosti, stoga stil prijevoda na čitatelja djeluje siromašno, sivo i bezbojno.

U našem smo prijevodu pokušavali izbjeći sve zamke prevoditeljskoga stila i učiniti stil prevoditelja i njegove intervencije što manje vidljivima.

Kao što smo vidjeli u poglavlju o Čapekovu stilu, u njegovim je proznim djelima bitna melodičnost i intonacija koju između ostalog postiže ponavljanjem određenih riječi ili cijelih struktura na različitim mjestima u priči. Iz toga nam je razloga bilo bitno obratiti pozornost na sva ta ponavljanja i riječi koje se pojavljuju nekoliko puta kroz priču prevesti svaki put istom riječju hrvatskoga jezika. Dvije riječi koje se neprestano ponavljaju su *hrůza* i *bázeň*. To su riječi koje u priči imaju veliku ulogu u stvaranju mračne i turobne atmosfere, stoga su svaki puta prevedene kao *užas* i *zebnja*.

Do osiromašivanja stila prijevoda često dolazi jer prevoditelji biraju općenitije i manje ekspresivne pojmove od autora originala. To smo pokušali izbjeći tražeći manje uobičajena rješenja. Zato, naprimjer, *bázeň* nismo preveli kao *strah*, već smo izabrali riječ *zebnja* koja se ne koristi toliko često, a i svojim oblikom i zvukom više podsjeća na *bázeň* te time više odgovara Čapekovoj koncentraciji na zvukovnu stranu teksta.

Osim izbora riječi i ponavljanja, veliku ulogu u Čapekovu stilu ima i redoslijed riječi u rečenici, koji je bitan za intonaciju priče. U pripovijetci nalazimo rečenicu *Smutniji nego što je noć*. Ovaj je redoslijed riječi neuobičajen jer rečenica počinje pridjevskim dijelom imenskog predikata i time se postiže blaži kraj iskaza i melodičniji prijelaz u iduću rečenicu. Iz toga smo razloga u prijevodu zadržali takav red riječi: *Tužniji od noći osvjetljuje dan*.

Iako teoretičari prevođenja ističu da je najbitnije imati na umu ideju čitavoga djela i pojedinosti podrediti cjelini, ni određeni detalji poput reda riječi nisu nebitni jer upravo oni u pripovijetci odražavaju misao autora, njegove ideje i namjere pa je potrebno obratiti pažnju i na njih, sve u svrhu toga kako bi u prijevodu autor originala bio vidljiviji od prevoditelja.

6.7 Vjernost prijevoda

Jedan od najvećih problema s kojima smo se susreli pri prevođenju ove pripovijetke na kraju je bila sama vjernost prijevoda. Nije bilo lako odlučiti što je od originalnoga teksta bitno sačuvati, a što se može izbaciti ili prilagoditi. Zbog usredotočenosti na detalje u tekstu prva verzija prijevoda bio je vrlo ropski i doslovan prijevod pod velikim utjecajem originalnoga teksta. U prijevodu je bila sačuvana svaka čestica iz originala, zastarjela i neuobičajena interpunkcija originala te je red riječi bio gotovo potpuno češki. U nastojanju da prevoditeljev stil bude nevidljiv, a autorov stil, melodična intonacija i poetizmi budu što očuvaniji, nastao je potpuno neprirodan i nehrvatski prijevod. Nakon čitanja prijevoda bez velikog utjecaja originala bilo je potrebno dozvoliti si više slobode, izbaciti usiljene riječi, prilagoditi red riječi, čak i glagolska vremena i načine, kako bi nastao tekst prihvatljiviji hrvatskome čitatelju.

7. Zaključak

U ovom radu pokušali smo obraditi dio problema s kojima se susrećemo kod književnog prevođenja i to na primjeru pripovijetke *Hora* Karela Čapeka. Nakon kratkoga uvoda u prvo Čapekovo prozno djelo i njegov stil, izloženi su izazovi s kojima smo se susreli pri prevođenju ove pripovijetke. Neki su bili jednostavniji poput izbora hoćemo li prevoditi osobna imena, dok su neki bili zahtjevniji. Najviše su nam problema zadavali izrazi i riječi za koje nismo uspjeli naći odgovarajuće ekvivalente u hrvatskom jeziku pa je zbog toga došlo do gubitaka i osiromašivanja izvornoga teksta, što je i karakteristično za prevoditeljski stil. Nije bilo lako prenijeti sve što je autor u izvornome tekstu htio reći, no pokušavali smo se držati načela da pojedinosti trebaju biti podređene cjelini i da je najbitnije djelo kao cjelina, iako nam je usredotočenost na detalje stvarala probleme i onemogućavala nam da tekst prilagodimo hrvatskom čitatelju.

Najvažnije kod prevođenja ove pripovijetke bilo nam je očuvati cjelokupnu ideju i atmosferu izvornoga djela te autorov karakterističan stil te smo pri prevođenju najviše pažnje obraćali upravo tome. Osim toga uzeli smo u obzir činjenicu da prijevod na našega čitatelja mora djelovati kao i izvorno djelo na svoje čitatelje te smo se trudili da prevoditelj u hrvatskom tekstu bude što manje vidljiv. Sva su naša rješenja subjektivni izbori doneseni na temelju naše interpretacije teksta te je naš prijevod samo jedan od mogućih.

8. Literatura

Primarna literatura

Čapek, Karel. *Boží muka*. Praha: Academia, 2000.

Sekundarna literatura

Adámek, Karel Václav. *Záklopy — křestními listy našich staveb lidových. Příspěvek k vesuické epigrafice z okresu hlineckého*. Český lid, 1896. Dostupno na: <http://www.jstor.org/discover/10.2307/42690193?uid=2483611853&uid=2&uid=2134&uid=3&uid=3738200&uid=2483611863&uid=60&uid=2483611853&uid=2&uid=70&uid=3&uid=63&uid=60&sid=21104577650767> (kolovoz 2015.)

Ćurković, Dijana. *Palatali u latiničnoj grafiji pisaca zadarsko-šibenskoga kruga XIV. – XVII. stoljeća*. Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje 34, 2008.

Damjanović, Stjepan. *Slovo iskona*. Zagreb: Matica hrvatska, 2004.

Eco, Umberto. *Otprilike isto: iskustva prevođenja*. Prev. Nino Raspudić. Zagreb: Algoritam, 2006.

Filipec, Josef, Daneš František i Vladimír Mejstřík ur., *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. Praha: Academia, 2007.

Levý, Jiří. *Umění překladu*. Praha: Ivo Železný, 1998.

Malevič, O.M. *Vývoj stylu raných próz Karla Čapka*. Česká literatura, 1971. Dostupno na: <http://www.jstor.org/discover/10.2307/42709723?uid=2483611853&uid=2&uid=2134&uid=3&uid=3738200&uid=2483611863&uid=60&uid=2483611853&uid=2&uid=70&uid=3&uid=63&uid=60&sid=21104577650767> (kolovoz 2015.)

Mravcová, Marie. *Boží muka - východisko Čapekova tvořivého a přetvářivého usilování*. Česká literatura, 1999. Dostupno na: <http://www.jstor.org/discover/10.2307/42686499?uid=3738200&uid=2483611853&uid=2134&uid=2&uid=70&uid=3&uid=60&sid=21104577639567> (kolovoz 2015.)

Mukařovský, Jan. *Próza K. Čapka jako lyrická melodie a dialog*. Slovo a slovesnost, 1939. Dostupno na: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?lang=en&art=275> (kolovoz 2015.)

Novi Liber. *Hrvatski jezični portal*. (kolovoz 2015.)

Pleskalová, Jana. *Vývoj pravopisu ve staré češtině*. Bohemistika, 2004. Dostupno na: http://bohemistika.pl/artykuly/2008/ART_Pleskalova.pdf (kolovoz 2015.)

Stantić, Josip. *Obnovljen simbol vjere i tradicije na Bikovu – križ krajputaš*. 2008.

Dostupno na:

http://www.hizbih.info/index.php?option=com_content&task=view&id=410&Itemid=29 (kolovoz 2015.)

Švestková, Ludmila. *Boží muka*. Naše řeč, 1996. Dostupno na: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7324> (kolovoz 2015.)

Ústav pro jazyk český v.v.i. *Slovník spisovného jazyka českého*. (kolovoz 2015.)

9. Sažetak

Výtah

Literární překládání je obtížný proces, který vyžaduje hodně práce a znalosti. Prvním krokem v překládání je výběr díla. V této diplomové práci je pro překlad vybraná povídka *Hora* ze sbírky *Boží muka* Karla Čapka, protože je Karel Čapek jeden z nejvýznamnějších českých spisovatelů a v chorvatštině není hodně překládán. Jelikož je před začátkem procesu překládání nutné dílu úplně rozumět, uvedena je krátká analýza Čapkova stylu z jeho první samostatné sbírky povídek. Potom následuje analýza překladu a problémů, s kterými jsme se setkali. Čapekův styl je velmi zvláštní a bylo těžko rozhodnout se, co je z jeho stylu nutné zachovat a kde překladatel může zasahovat, aby překlad na čitatele působil jako původní dílo. Při překládání bylo důležité zachovat atmosféru a ideu díla a každý náš výběr je subjektivní a jen jeden z možných.

Klíčová slova:

literární překládání, Karel Čapek, analýza překladu